

สรุป อภิปรายผล และ ข้อเสนอแนะ

การวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาแนวโน้มหลักสูตรวิชาศึกษาทั่วไป ของสถาบันอุดมศึกษา สังกัดทบวงมหาวิทยาลัย ในทศวรรษหน้า (พ.ศ. 2541-2550) ในด้านปรัชญาของหลักสูตร จุดมุ่งหมาย โครงสร้าง เนื้อหาสาระ การจัดการเรียนการสอน การวัดและประเมินผลการเรียน การบริหารหลักสูตร และปัญหาในการจัดหลักสูตร โดยใช้เทคนิคเดลฟาย (Delphi Technique) ในการวิจัย กลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการวิจัย ได้แก่ นักวิชาการ ผู้บริหาร และ อาจารย์ผู้สอน ซึ่งมีความเชี่ยวชาญด้านหลักสูตรวิชาศึกษาทั่วไปของสถาบันอุดมศึกษา สังกัดทบวงมหาวิทยาลัย จำนวนทั้งสิ้น 28 คน และเลือกกลุ่มตัวอย่างโดยวิธีเฉพาะเจาะจง (Purposive Sampling) เครื่องมือที่ใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูล ประกอบด้วย แบบสัมภาษณ์แบบกึ่งโครงสร้าง ไม่จำกัดคำตอบ และแบบสอบถามแบบมาตรประมาณค่า 5 ระดับ ดำเนินการเก็บรวบรวมข้อมูลจำนวน 3 รอบ โดยรอบที่ 1 เป็นการสัมภาษณ์ เพื่อสำรวจและรวบรวมความคิดเห็นจากกลุ่มผู้เชี่ยวชาญ แล้วนำข้อมูลมาสร้างแบบสอบถามแบบมาตรประมาณค่า 5 ระดับ เพื่อให้ผู้เชี่ยวชาญให้นำหนักระดับความคิดเห็น ซึ่งเป็นการเก็บรวบรวมข้อมูลรอบที่ 2 ในการเก็บรวบรวมข้อมูลรอบที่ 3 ผู้วิจัยนำผลที่ได้จากการตอบแบบสอบถามรอบที่ 2 มาคำนวณหาค่ามัธยฐาน และ ค่าพิสัยระหว่างควอไทล์ (Interquartile Range) แล้วแสดงค่าที่คำนวณได้ พร้อมทั้งแสดงตำแหน่งคำตอบของผู้เชี่ยวชาญแต่ละท่านลงในแบบสอบถามแบบมาตรประมาณค่า ซึ่งมีข้อความเช่นเดียวกับแบบสอบถามรอบที่ 2 เพื่อให้ผู้เชี่ยวชาญได้ทบทวนและถกกันกรองความคิดเห็นอีกครั้งหนึ่ง จากนั้น จึงนำคำตอบที่ได้รับมาสรุปเป็นแนวโน้มหลักสูตรวิชาศึกษาทั่วไปของสถาบันอุดมศึกษา สังกัดทบวงมหาวิทยาลัยในทศวรรษหน้า

สรุปผลการวิจัย

ผลการวิจัยแนวโน้มหลักสูตรวิชาศึกษาทั่วไปของสถาบันอุดมศึกษา สังกัดทบวงมหาวิทยาลัย ในทศวรรษหน้า มีดังนี้

ตอนที่ 1 สถานภาพของผู้เชี่ยวชาญด้านหลักสูตรวิชาศึกษาทั่วไป

ผู้เชี่ยวชาญส่วนใหญ่เป็นเพศหญิง ปฏิบัติงานในสถาบันอุดมศึกษาของรัฐและมีวุฒิปริญญาเอก ส่วนใหญ่มีประสบการณ์เกี่ยวกับหลักสูตรวิชาศึกษาทั่วไป ในด้านการกำหนดนโยบายในการจัดหลักสูตรวิชาศึกษาทั่วไป การเป็นผู้บริหารจัดการหลักสูตรวิชาศึกษาทั่วไป การมีส่วนร่วมในการพิจารณาปรับปรุงหลักสูตร และมีประสบการณ์ด้านการสอนวิชาศึกษาทั่วไป

ตอนที่ 2 แนวโน้มหลักสูตรวิชาศึกษาทั่วไปของสถาบันอุดมศึกษา สังกัดทบวงมหาวิทยาลัย ในทศวรรษหน้า

1. ด้านปรัชญาของหลักสูตรวิชาศึกษาทั่วไป

ปรัชญาของหลักสูตรวิชาศึกษาทั่วไปของสถาบันอุดมศึกษา สังกัดทบวงมหาวิทยาลัย ในทศวรรษหน้า จะเน้นความเข้าใจและการอยู่ร่วมกันในสังคมไทยและสังคมโลก การปรับตัวให้สอดคล้องกับสภาพสังคมที่เปลี่ยนแปลง การคิดวิเคราะห์และแก้ไขปัญหาอย่างมีปัญญาและมีคุณธรรม การประยุกต์ใช้ความรู้ในการดำเนินชีวิตและเป็นประโยชน์ต่อสังคม ความรู้และทักษะที่จำเป็นต่อการดำเนินชีวิตในสังคมสมัยใหม่ที่มีความเป็นนานาชาติ นอกจากนี้ ยังเน้นความรู้รอบและรู้กว้างในศาสตร์สาขาต่าง ๆ

2. ด้านจุดมุ่งหมายของหลักสูตรวิชาศึกษาทั่วไป

จุดมุ่งหมายของหลักสูตรวิชาศึกษาทั่วไปของสถาบันอุดมศึกษา สังกัดทบวงมหาวิทยาลัย ในทศวรรษหน้า จะมุ่งพัฒนาคุณลักษณะของบัณฑิตให้เป็นผู้มีความสามารถในการสื่อสาร และมีทักษะพื้นฐานในเชิงสากลเพื่อการดำรงชีวิต เป็นผู้มีความสามารถในการคิดวิเคราะห์และแก้ปัญหาอย่างเป็นระบบ เป็นผู้มีความรู้ จริยธรรม มีความเข้าใจปัญหาและความสัมพันธ์ต่าง ๆ ที่เกิดขึ้นในสังคมไทยและสังคมโลก รู้จักแสวงหาความรู้ มีมนุษยสัมพันธ์ นอกจากนี้ยังมุ่งหมายให้เป็นผู้มีความรับผิดชอบ ทำคนให้เป็นประโยชน์แก่สังคม

3. ด้านโครงสร้างหลักสูตรวิชาศึกษาทั่วไป

โครงสร้างหลักสูตรวิชาศึกษาทั่วไปของสถาบันอุดมศึกษา สังกัดทบวงมหาวิทยาลัย ในทศวรรษหน้า จะประกอบด้วยจำนวนหน่วยกิตขั้นต่ำไม่น้อยกว่า 30 หน่วยกิต โดยจัดเป็นรายวิชาบังคับร่วมและรายวิชาบังคับเลือก ทั้งนี้จำนวนรายวิชาบังคับเลือก(ในแต่ละกลุ่มวิชา)จะมีมากกว่าที่จัดไว้ในปัจจุบัน กลุ่มวิชาในหลักสูตรวิชาศึกษาทั่วไป จะประกอบด้วย กลุ่มวิชาสังคมศาสตร์ กลุ่มวิชามนุษยศาสตร์ กลุ่มวิชาวิทยาศาสตร์กับคณิตศาสตร์ และกลุ่มวิชาภาษา ลักษณะการจัดรายวิชาในกลุ่มวิชาต่าง ๆ จะมีลักษณะเป็นการบูรณาการความรู้มากขึ้น การจัดแผนการเรียนวิชาศึกษาทั่วไปจะจัดกระจายตลอดหลักสูตร

4. ด้านเนื้อหาของหลักสูตรวิชาศึกษาทั่วไป

เนื้อหาของหลักสูตรวิชาศึกษาทั่วไปของสถาบันอุดมศึกษา สังกัดทบวงมหาวิทยาลัยในทศวรรษหน้า มีขอบข่ายดังนี้

กลุ่มวิชาด้านสังคมศาสตร์ จะประกอบด้วย เนื้อหาสาระที่มีความสัมพันธ์เกี่ยวข้องกับการดำเนินชีวิตในสังคม เพื่อให้เกิดความเข้าใจสังคมของตนเองและสังคมโลก เช่น เนื้อหาสาระเกี่ยวกับสถาบันต่าง ๆ ทางสังคม กฎหมาย รัฐธรรมนูญ วัฒนธรรม วัฒนธรรม ภูมิปัญญาไทย

กลุ่มวิชาด้านมนุษยศาสตร์ จะประกอบด้วยเนื้อหาสาระที่เกี่ยวข้องกับความเป็นมนุษย์ เช่น เนื้อหาสาระเกี่ยวกับสภาพของมนุษย์ ความมีคุณค่าในตัวเอง ความมีจริยธรรม ศาสนา โดยเฉพาะศาสนาพุทธ สุขภาพอนามัย พลศึกษา นันทนาการ ดนตรี ศิลปะ และ ประชญา

กลุ่มวิชาด้านวิทยาศาสตร์กับคณิตศาสตร์ จะประกอบด้วย เนื้อหาสาระทางวิทยาศาสตร์ เทคโนโลยี และสิ่งแวดล้อมที่สัมพันธ์เกี่ยวข้องกับการดำเนินชีวิต เช่น เนื้อหาสาระเกี่ยวกับหลักการแนวคิดพื้นฐานทางวิทยาศาสตร์ ความเข้าใจสภาวะแวดล้อม เทคโนโลยี ผลกระทบของวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยี คณิตศาสตร์เชิงประยุกต์ และทักษะทางคอมพิวเตอร์

กลุ่มวิชาด้านภาษา จะประกอบด้วย เนื้อหาสาระทางภาษาเพื่อการสื่อสาร และการค้นคว้าหาความรู้ เช่น ภาษาไทย ภาษาอังกฤษ และภาษาอื่นที่มีบทบาทสำคัญในสังคม

ส่วนการกำหนดเนื้อหาสาระนั้น จะเป็นเนื้อหาสาระที่มีความสัมพันธ์เกี่ยวข้องกับการดำเนินชีวิตและจะปรับเปลี่ยนไปตามความจำเป็นของสังคม เป็นเนื้อหาสาระที่เกี่ยวข้องกับความเป็นโลกาภิวัตน์ และเป็นเนื้อหาที่มีลักษณะบูรณาการ โดยมุ่งเน้นการสร้างความเข้าใจเรื่องราวต่าง ๆ รวมทั้งมีลักษณะประยุกต์ใช้

ลักษณะของรายวิชาของวิชาศึกษาทั่วไป จะเป็นรายวิชาที่มีลักษณะบูรณาการและรายวิชาเดี่ยว (รายวิชาที่มีลักษณะของศาสตร์เด่นชัด)

5. ด้านการจัดการเรียนการสอนวิชาศึกษาทั่วไป

การจัดการเรียนการสอนวิชาศึกษาทั่วไปของสถาบันอุดมศึกษา สังกัดทบวงมหาวิทยาลัย ในทศวรรษหน้า

วิธีสอนวิชาศึกษาทั่วไป จะให้ความสำคัญกับผู้เรียนมากกว่าปัจจุบัน โดยเปิดโอกาสให้ผู้เรียนมีการคิดวิเคราะห์ ร่วมแสดงความคิดเห็น และร่วมทำกิจกรรมมากขึ้น

สื่อประกอบการเรียนวิชาศึกษาทั่วไป จะมีการใช้สื่อเทคโนโลยีหรือสื่ออิเล็กทรอนิกส์ ในการเรียนการสอนและการศึกษาค้นคว้าด้วยตนเองมากขึ้น และสื่อส่วนใหญ่จะเป็นประเภทสิ่งพิมพ์ เอกสารประกอบการเรียนวิชาศึกษาทั่วไป จะใช้บทความที่ทันสมัย และเอกสารประกอบการสอนที่ได้จากการปรับและเรียบเรียงเนื้อหาจากตำราหลักในศาสตร์ต่าง ๆ เพิ่มมากขึ้น

กิจกรรมประกอบการเรียนวิชาศึกษาทั่วไป จะมีความหลากหลายมากขึ้น โดยมุ่งให้ผู้เรียนได้ปฏิบัติจริง และได้รับประสบการณ์จริง ลักษณะการจัดกิจกรรมจะเป็นกิจกรรมประกอบรายวิชา โดยจัดทั้งในชั้นเรียนและนอกชั้นเรียน

6. ด้านการวัดและประเมินผลการเรียนวิชาศึกษาทั่วไป

การวัดและประเมินผลการเรียนวิชาศึกษาทั่วไปของสถาบันอุดมศึกษา สังกัดทบวงมหาวิทยาลัย ในทศวรรษหน้า จะใช้แบบทดสอบเป็นส่วนใหญ่และใช้การวัดด้วยวิธีอื่น ๆ ประกอบ โดยวัดตรงตามจุดประสงค์การเรียนรู้มากขึ้น และจะยังคงใช้ระบบเกรดในการวัดผล

7. ด้านการบริหารหลักสูตรวิชาศึกษาทั่วไป

การบริหารหลักสูตรวิชาศึกษาทั่วไปของสถาบันอุดมศึกษา สังกัดทบวงมหาวิทยาลัย ในทศวรรษหน้า มีดังนี้

รูปแบบการบริหารหลักสูตร จะบริหารโดยคณะกรรมการกลางของมหาวิทยาลัย โดยมีคณะวิชารับผิดชอบการจัดการเรียนการสอน และจะมืองค์กรหรือหน่วยงานกลางรับผิดชอบในการประสานงานการจัดการกับคณะวิชา

การสนับสนุนการดำเนินงานในการบริหารหลักสูตร สถาบันอุดมศึกษาจะให้การสนับสนุนด้านสื่อที่ใช้ในการจัดการเรียนการสอน สนับสนุนผู้สอนในเรื่องของการพัฒนาเทคนิคและวิธีการสอน และสนับสนุนด้านการจัดกิจกรรมเสริมหลักสูตร

การจัดผู้สอนวิชาศึกษาทั่วไปจะคำนึงถึงคุณสมบัติดังนี้ เป็นผู้มีทัศนคติที่ดีและมีความเข้าใจเกี่ยวกับการศึกษาทั่วไป เป็นผู้มีความรู้และความเชี่ยวชาญในเนื้อหาสาระที่สอน เป็นผู้มีความประพฤติดีและมีคุณวุฒิตรงตามสาขาวิชาที่สอน

8. ปัญหาในการจัดหลักสูตรวิชาศึกษาทั่วไป

ปัญหาในการจัดหลักสูตรวิชาศึกษาทั่วไปของสถาบันอุดมศึกษา สังกัดทบวงมหาวิทยาลัย ในทศวรรษหน้า จะเป็นปัญหาก่อกวนกับจำนวนผู้สอนไม่เพียงพอ โดยเฉพาะผู้สอนรายวิชาที่มีลักษณะบูรณาการ สาขาวิชาที่ยังคงให้ความสำคัญต่อการจัดวิชาศึกษาทั่วไปน้อยทำให้เกิดปัญหาทางการบริหารจัดการ ความไม่ก้าวหน้าทางวิชาการทำให้ผู้สอนขาดแรงจูงใจในการสอน ผู้สอนขาดความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับการสอนวิชาศึกษาทั่วไป โดยเฉพาะการบูรณาการความรู้ ปัญหาเกี่ยวกับนโยบายของทบวงมหาวิทยาลัย ในการจัดหลักสูตรวิชาศึกษาทั่วไป ซึ่งจะส่งผลให้เกิดปัญหาในทางปฏิบัติแก่สถาบันอุดมศึกษา โดยเฉพาะสถาบันอุดมศึกษาเอกชน เช่น การกำกับดูแลการจัดเนื้อหาวิชาศึกษาทั่วไป เป็นต้น และปัญหาก่อกวนกับการคัดเลือกและจัดเนื้อหาวิชาต่าง ๆ ให้เหมาะสมและสอดคล้องกับการเปลี่ยนแปลงของสังคม

อภิปรายผลการวิจัย

จากสรุปผลการวิจัยดังกล่าวข้างต้น พบว่าแนวโน้มหลักสูตรวิชาศึกษาทั่วไปของสถาบันอุดมศึกษา สังกัดทบวงมหาวิทยาลัย ในทศวรรษหน้า มีข้อค้นพบที่น่าสนใจหลายประการ ซึ่งอภิปรายได้ดังนี้

1. ด้านปรัชญาของหลักสูตรวิชาศึกษาทั่วไป

จากผลการวิจัยปรากฏว่า ปรัชญาของหลักสูตรวิชาศึกษาทั่วไปของสถาบันอุดมศึกษา สังกัดทบวงมหาวิทยาลัย ในทศวรรษหน้า จะเน้นความเข้าใจและการอยู่ร่วมกันในสังคมไทยและสังคมโลก การปรับตัวให้สอดคล้องกับสภาพสังคมที่เปลี่ยนแปลง การวิเคราะห์และแก้ไขปัญหาอย่างมีปัญญาและมีคุณธรรม การประยุกต์ใช้ความรู้ในการดำเนินชีวิตและเป็นประโยชน์ต่อสังคม รวมทั้งความรู้และทักษะที่จำเป็นต่อการดำเนินชีวิตในสังคมสมัยใหม่ ที่มีความเป็นนานาชาติ และยังเน้นความรู้รอบและรู้กว้างในศาสตร์สาขาต่าง ๆ

ผู้วิจัยมีความเห็นว่า แนวคิดหรือปรัชญาของหลักสูตรวิชาศึกษาทั่วไป ในทศวรรษหน้า จะเป็นการจัดการศึกษาที่ให้ความสำคัญกับการดำเนินชีวิตเป็นหลัก ทั้งในด้านการอยู่ร่วมกันในสังคม การรู้จักปรับตัว ความรู้ ทักษะและการประยุกต์ใช้ความรู้ ซึ่งผู้วิจัยเห็นด้วยว่า หลักสูตรวิชาศึกษาทั่วไปควรเป็นการพัฒนาคนเพื่อให้สามารถดำเนินชีวิตในสังคมได้เป็นอย่างดี เพราะคนคือองค์รวมของเศรษฐกิจ สังคมและการเมือง การพัฒนาที่แท้จริงมิใช่เป็นการสร้างความสามารถของมนุษย์ในเชิงเศรษฐกิจ แต่คือการพัฒนามนุษย์ทั้งกาย ใจและปัญญา (วิรัช ดันศิริ, 2539) ซึ่งแผนพัฒนาการศึกษาแห่งชาติ ฉบับที่ 8 (พ.ศ. 2540-2544) ก็ได้กำหนดวิสัยทัศน์ของการศึกษาไทยไว้ว่า การศึกษาไทยที่พึงประสงค์คือ การจัดการกระบวนการศึกษาที่มุ่งพัฒนาคนให้มีลักษณะสมดุลทั้งร่างกาย ปัญญา จิตใจและสังคม เพื่อให้คนไทยมีคุณลักษณะมองกว้าง คิดไกล ใฝ่ดี มีวินัยในตนเอง มีความรับผิดชอบ มีความรู้และทักษะที่จำเป็นต่อการดำรงชีวิตในยุคโลกาภิวัตน์ (สำนักนายกรัฐมนตรี, 2540) ดังนั้น ปรัชญาของหลักสูตรวิชาศึกษาทั่วไปของสถาบันอุดมศึกษา สังกัดทบวงมหาวิทยาลัย ในทศวรรษหน้า จึงมีความเหมาะสมและสอดคล้องกับการพัฒนาการศึกษาแห่งชาติ

นอกจากนี้ ปรัชญาของหลักสูตรวิชาศึกษาทั่วไปดังกล่าว ยังมีความสอดคล้องกับแนวคิดหรือปรัชญาการศึกษาสาขาพัฒนานิยม (Progressivism) ซึ่งเน้นการจัดการศึกษาที่เป็นประโยชน์ เพื่อให้ผู้เรียนได้ปรับตัวให้เข้ากับสังคมได้อย่างมีความสุข ไม่ว่าสังคมจะเปลี่ยนแปลงไปอย่างไรก็ตาม (ไทจอร์ย ตินถาวรค์, 2525:82-83, Alfred North Whitehead, 1929 อ้างถึงใน Gaff, Jerry G. , 1988:4) ซึ่งผู้วิจัยเห็นด้วยว่า การจัดการศึกษาที่มีประสิทธิภาพควรเป็นการจัดการศึกษาที่เป็นประโยชน์ มีความเชื่อมโยงกับการดำเนินชีวิตและสามารถนำไปใช้ในการดำเนินชีวิตได้

2. จุดมุ่งหมายของหลักสูตรวิชาศึกษาทั่วไป

จากผลการวิจัยปรากฏว่า จุดมุ่งหมายของหลักสูตรวิชาศึกษาทั่วไปของสถาบันอุดมศึกษาสังกัดทบวงมหาวิทยาลัย ในทศวรรษหน้า (พ.ศ. 2541-2550) จะมุ่งพัฒนาคุณลักษณะของบัณฑิตให้เป็นผู้มีความสามารถในการสื่อสาร และมีทักษะพื้นฐานในเชิงสากลเพื่อการดำรงชีวิต เป็นผู้มีความสามารถในการคิดวิเคราะห์และแก้ปัญหาอย่างเป็นระบบ เป็นผู้มีคุณธรรมและจริยธรรม มีความเข้าใจปัญหาและความสัมพันธ์ต่าง ๆ ที่เกิดขึ้นในสังคมไทยและสังคมโลก รู้จักแสวงหาความรู้ เป็นผู้มีมนุษยสัมพันธ์ รวมทั้งเป็นผู้มีความรับผิดชอบและทำคนให้เป็นประโยชน์แก่สังคม

ผู้วิจัยมีความเห็นว่า ในทศวรรษหน้าสังคมไทยจะได้รับผลกระทบจากความเจริญก้าวหน้าทางวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยี ความเป็นโลกาภิวัตน์จะเข้ามามีบทบาทในการดำเนินชีวิตเป็นอย่างมาก ดังนั้น สถาบันอุดมศึกษาควรเตรียมบัณฑิตให้พร้อมที่จะสามารถออกไปใช้ชีวิตในสังคมได้อย่างดี ซึ่งจุดมุ่งหมายของหลักสูตรวิชาศึกษาทั่วไปดังกล่าว ก็ได้คำนึงถึงความเปลี่ยนแปลงทางสังคมที่จะเกิดขึ้นนี้ และคุณลักษณะของบัณฑิตตามจุดมุ่งหมายของหลักสูตรวิชาศึกษาทั่วไปยังมีความสอดคล้องกับคุณลักษณะของคนไทยในอนาคต ดังที่ สมหวัง พิธิยานุวัฒน์ และคณะ (2541) ได้ประมวลไว้ว่า คนไทยในอนาคตจะมีพัฒนาการสมวัย มีสุขภาพดี มีสุขนิสัยดี เป็นผู้มีมนุษยสัมพันธ์ดี ความเป็นประชาธิปไตย มีความรู้และทักษะทางภาษาไทยและภาษาต่างประเทศ มีความรู้และทักษะในการจัดการ มีความสามารถในการใช้เทคโนโลยี มีความสามารถในการปรับตัว และมีคุณลักษณะที่มีความพอดี นอกจากนี้ จุดมุ่งหมายของหลักสูตรวิชาศึกษาทั่วไปดังกล่าวยังมีความสอดคล้องกับคุณลักษณะของบัณฑิตที่ตลาดแรงงานและรัฐต้องการ ดังข้อค้นพบจากงานวิจัยของ วัฒนา อิศรางกูร ณ อยุธยา และคณะ (2533) ที่พบว่า ปัจจัยที่สำคัญที่สุดในการคัดเลือกบัณฑิตเข้าทำงานจะพิจารณาผู้มีแววที่จะทำงานได้ดี มีความสามารถที่จะพัฒนาตนเองได้ตลอดเวลา รู้จักนำความรู้มาประยุกต์ใช้ มีความรับผิดชอบ มีจริยธรรม คุณธรรม ซื่อสัตย์ สามารถทำงานเป็น

ทีมได้ เป็นผู้มีความคิดริเริ่ม มีโลกทัศน์ที่กว้าง สามารถแสดงความคิดเห็นได้ดีทั้งการพูดและเขียน มีความรู้ความสามารถพิเศษ เช่น ภาษาต่างประเทศและคอมพิวเตอร์ ผู้วิจัยจึงมีความเห็นว่า จุดมุ่งหมายของหลักสูตรวิชาศึกษาทั่วไปของสถาบันอุดมศึกษา สังกัดทบวงมหาวิทยาลัยในทศวรรษหน้า มีความเหมาะสมและสอดคล้องกับความต้องการของสังคมในอนาคต

3. ด้านโครงสร้างหลักสูตรวิชาศึกษาทั่วไป

จากผลการวิจัยปรากฏว่า โครงสร้างหลักสูตรวิชาศึกษาทั่วไปของสถาบันอุดมศึกษา สังกัดทบวงมหาวิทยาลัย ในทศวรรษหน้า จะประกอบด้วยจำนวนหน่วยกิตขั้นต่ำ ไม่น้อยกว่า 30 หน่วยกิต โดยจัดเป็นรายวิชาบังคับร่วมและรายวิชาบังคับเลือก ทั้งนี้จำนวนรายวิชาบังคับเลือก(ในแต่ละกลุ่มวิชา)จะมีการจัดมากกว่าที่จัดไว้ในปัจจุบัน กลุ่มวิชาในหลักสูตรวิชาศึกษาทั่วไป จะประกอบด้วย กลุ่มวิชาสังคมศาสตร์ กลุ่มวิชามนุษยศาสตร์ กลุ่มวิชาวิทยาศาสตร์กับคณิตศาสตร์ และกลุ่มวิชาภาษา ลักษณะการจัดรายวิชาในกลุ่มวิชาต่าง ๆ จะมีลักษณะเป็นการบูรณาการความรู้มากขึ้น การจัดแผนการเรียนจะจัดกระจายตลอดหลักสูตร

ในส่วนของจำนวนหน่วยกิตขั้นต่ำของหลักสูตรวิชาศึกษาทั่วไป ในหลักสูตรระดับปริญญาตรีของสถาบันอุดมศึกษา สังกัดทบวงมหาวิทยาลัยในทศวรรษหน้า ซึ่งผลการวิจัยพบว่าจะไม่น้อยกว่า 30 หน่วยกิตนั้น ผู้วิจัยเห็นได้ว่าจำนวนหน่วยกิตขั้นต่ำของหลักสูตรวิชาศึกษาทั่วไปควรจะไม่น้อยกว่า 30 หน่วยกิต ซึ่งคิดเป็นร้อยละ 25 หรือ 1 ใน 4 ของจำนวนหน่วยกิตรวมตลอดหลักสูตรระดับปริญญาตรีตามเกณฑ์มาตรฐานหลักสูตรที่ทบวงมหาวิทยาลัยกำหนด กล่าวคือ ทบวงมหาวิทยาลัยได้กำหนดจำนวนหน่วยกิตขั้นต่ำของการศึกษามหาวิทยาลัยระดับปริญญาตรีไว้ไม่น้อยกว่า 120 หน่วยกิต และไม่เกิน 150 หน่วยกิต ดังนั้นผู้วิจัยจึงเห็นว่า จำนวนหน่วยกิตขั้นต่ำของหลักสูตรวิชาศึกษาทั่วไปดังกล่าว น่าจะเป็นสัดส่วนที่เพียงพอสำหรับการศึกษาวิชาศึกษาทั่วไป และเอื้อต่อการศึกษาในสาขาวิชาชีพต่าง ๆ ให้ลึกซึ้งได้ ซึ่งผู้เรียนอาจใช้เวลาศึกษาวิชาศึกษาทั่วไปประมาณ 1 ปีการศึกษา หรือประมาณ 10 รายวิชา (รายวิชาละ 3 หน่วยกิต) ส่วนระยะเวลาในการศึกษาวิชาชีพ ผู้เรียนจะสามารถใช้ระยะเวลาที่เหลือ ประมาณ 3-4 ปีการศึกษา ศึกษาวิชาชีพตามสาขาที่ตนสนใจได้ และเมื่อพิจารณาสัดส่วนการจัดหลักสูตรวิชาศึกษาทั่วไปของสหรัฐอเมริกา จะพบว่า สัดส่วนจำนวนหน่วยกิตของการศึกษาวิชาศึกษาทั่วไปที่สถาบันอุดมศึกษาจัดนั้น จะมีสัดส่วนอยู่ระหว่าง 31-40 % (ปทีป เมธาคุณวุฒิ, 2532) ซึ่งเป็นสัดส่วนที่สูงกว่าที่จัดอยู่ในประเทศไทย ความแตกต่างดังกล่าวนี้อาจเป็นเพราะ ประเทศไทยยังเป็นประเทศที่อยู่ในระหว่างการพัฒนา

จึงยังต้องการกำลังคนที่มีความรู้ความสามารถเฉพาะทางอยู่อีกมาก ดังนั้นจึงจำเป็นต้องให้ความสำคัญกับหลักสูตรวิชาชีพเป็นหลัก ส่วนวิชาศึกษาทั่วไปเป็นวิชาเสริมเพื่อให้เป็นพลเมืองที่ดี การกำหนดจำนวนหน่วยกิตวิชาศึกษาทั่วไปไว้ไม่น้อยกว่า 30 หน่วยกิต จึงน่าจะเป็นสัดส่วนที่เหมาะสมกับการพัฒนากำลังคนให้เป็นทั้งผู้มีความรู้ดี มีสติปัญญาและปฏิบัติงานได้ดีในวิชาชีพ

อย่างไรก็ตาม แม้ว่าจำนวนหน่วยกิตขั้นต่ำของหลักสูตรวิชาศึกษาทั่วไปของสถาบันอุดมศึกษา สังกัดทบวงมหาวิทยาลัย ในทศวรรษหน้า จะกำหนดไว้ไม่น้อยกว่า 30 หน่วยกิตก็ตาม แต่ผู้วิจัยมีความเห็นว่า จำนวนหน่วยกิตขั้นต่ำดังกล่าว อาจมีการผันแปรไปตามความจำเป็นของแต่ละหลักสูตร โดยเฉพาะหลักสูตรสาขาวิชาชีพ เช่น สาขาวิศวกรรมศาสตร์ แพทยศาสตร์ หรือ สถาปัตยกรรมศาสตร์ เป็นต้น อาจมีแนวโน้มลดลง ทั้งนี้เนื่องจาก การศึกษาดมหลักสูตรดังกล่าว นอกจากจะอยู่ภายใต้การกำกับดูแลของทบวงมหาวิทยาลัยแล้ว ยังอยู่ภายใต้การกำกับดูแลของสมาคมวิชาชีพต่าง ๆ อีกด้วย ซึ่งแต่ละสมาคมวิชาชีพต่างก็จำเป็นต้องสร้างมาตรฐานของคนให้เป็นที่ยอมรับ และสามารถแข่งขันกับนานาชาติได้ ดังนั้น จึงอาจเป็นไปได้ว่าสาขาวิชาชีพต่าง ๆ อาจต้องศึกษารายวิชาพิเศษของคนมากขึ้น ซึ่งจะส่งผลให้มีการจัดวิชาศึกษาทั่วไปลดลง เพื่อให้จำนวนหน่วยกิตรวมตลอดหลักสูตร ไม่สูงเกินกว่าเกณฑ์มาตรฐานหลักสูตรระดับปริญญาตรีที่ทบวงมหาวิทยาลัยกำหนด ดังจะเห็นได้จากปัญหาในการจัดหลักสูตรวิชาศึกษาในปัจจุบัน ที่พบว่า (ทบวงมหาวิทยาลัย, 2541) ไม่สามารถจัดจำนวนหน่วยกิตวิชาศึกษาทั่วไปได้ครบถ้วน เนื่องจากมีหน่วยกิตของวิชาหลักเข้ามาแทรกซ้อน จะเกิดขึ้นในคณะทางด้านวิทยาศาสตร์ เทคโนโลยี และ วิศวกรรมศาสตร์เป็นหลัก

รายวิชาในหลักสูตรวิชาศึกษาทั่วไปของสถาบันอุดมศึกษา สังกัดทบวงมหาวิทยาลัย ในทศวรรษหน้า จะจัดเป็นรายวิชาบังคับร่วมและรายวิชาบังคับเลือก จำนวนรายวิชาบังคับเลือก(ในแต่ละกลุ่มวิชา)จะมีการจัดมากกว่าที่จัดไว้ในปัจจุบัน ผู้วิจัยมีความเห็นว่า การจัดแบ่งรายวิชาในลักษณะดังกล่าว เป็นการจัดแบ่งรายวิชาที่ใช้กันอยู่ทั่วไปในสถาบันอุดมศึกษา ทั้งในประเทศและต่างประเทศ ดังจะเห็นได้จากการสำรวจของ Carnegie Commission on Higher Education เมื่อปี ค.ศ. 1976 (อ้างถึงใน Levine Arther, 1979) และ Association of American Colleges เมื่อปี ค.ศ. 1981 (อ้างถึงใน Gaff, Jerry G., 1988) ที่พบว่า การจัดรายวิชาในหลักสูตรวิชาศึกษาทั่วไป จะประกอบด้วยรายวิชาบังคับร่วม หรือ วิชาบังคับแกน และรายวิชาบังคับเลือก สำหรับในประเทศไทย การจัดแบ่งรายวิชาในหลักสูตรวิชาศึกษาทั่วไปก็จะมีลักษณะดังกล่าวเช่นกัน ดังเช่น มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ จัดแบ่งเป็นรายวิชาบังคับร่วม และรายวิชาบังคับเลือกของมหาวิทยาลัย รายวิชาบังคับ

หรือบังคับเลือกตามข้อกำหนดของแต่ละหลักสูตร (มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, 2540) จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย จัดแบ่งเป็นรายวิชาบังคับร่วมหรือวิชาแกน และรายบังคับหรือบังคับเลือกตามข้อกำหนดของแต่ละหลักสูตร (จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2539) และมหาวิทยาลัยบูรพา จัดแบ่งเป็นรายวิชาบังคับร่วมและรายวิชาบังคับเลือกกระับหลักสูตร (มหาวิทยาลัยบูรพา, 2540) ดังนั้นการจัดแบ่งรายวิชาในหลักสูตรวิชาศึกษาทั่วไปของสถาบันอุดมศึกษา สังกัดทบวงมหาวิทยาลัย ในทศวรรษหน้า จึงยังคงมีลักษณะเช่นเดียวกับปัจจุบัน ผู้วิจัยเห็นด้วยว่า การจัดแบ่งรายวิชาในหลักสูตรวิชาศึกษาทั่วไป ควรแบ่งในลักษณะผสมผสานระหว่าง รายวิชาบังคับร่วมและรายวิชาบังคับเลือก ทั้งนี้เนื่องจาก ผู้วิจัยเห็นว่า การจัดรายวิชาศึกษาทั่วไปในลักษณะรายวิชาบังคับร่วม จะช่วยสามารถสร้างคุณลักษณะที่สำคัญและจำเป็นแก่บัณฑิตได้ เช่น ทักษะด้านภาษาเพื่อการสื่อสาร ซึ่งผู้วิจัยเห็นว่า เป็นคุณลักษณะที่จำเป็นต่อการดำเนินชีวิตในสังคมอนาคต ดังนั้น จึงควรจัดเป็นรายวิชาบังคับร่วมสำหรับนักศึกษาทุกคน ส่วนรายวิชาบังคับเลือกนั้น ผู้วิจัยเห็นว่า จะเป็นการเปิดโอกาสให้ผู้เรียนมีอิสระทางความคิด ในการที่จะเลือกศึกษาคอมพิวเตอร์และสนใจอันจะสนองตอบต่อความต้องการของผู้เรียน นอกจากนี้ ผู้วิจัยยังมีความเห็นสอดคล้องกับผลการวิจัยที่พบว่า จะมีการจัดจำนวนรายวิชาบังคับเลือกมากกว่าที่จัดไว้ในปัจจุบัน ทั้งนี้เนื่องจาก ในอนาคตอีก 10 ปีข้างหน้า วิทยาการสาขาต่าง ๆ จะมีความเจริญก้าวหน้ามากขึ้น และสถาบันอุดมศึกษาอาจมีความพร้อมมากขึ้นทั้งในด้านบุคลากร หรือ ทรัพยากรต่าง ๆ ดังนั้น จึงเป็นไปได้ว่าสถาบันอุดมศึกษาจะสามารถจัดรายวิชาเลือกได้มากขึ้นกว่าที่จัดอยู่ในปัจจุบัน และการจัดรายวิชาบังคับเลือกให้มากขึ้นยังเป็นการสนองตอบต่อการจัดการศึกษาระดับอุดมศึกษา ที่จะต้องจัดการศึกษาให้สอดคล้องต่อพัฒนาการของคนในวัยที่กำลังจะเป็นผู้ใหญ่ซึ่งมีความต้องการ ความสนใจ และความสนใจแตกต่างกัน (ไพฑูริย์ ดิณดารัตน์, 2524)

ในส่วนองจำนวนหน่วยกิตของรายวิชาบังคับร่วมและรายวิชาบังคับเลือก ที่ผู้เรียนจะต้องศึกษา ซึ่งกลุ่มผู้เชี่ยวชาญมีความในระดับปานกลางและไม่สอดคล้องกันว่า จำนวนหน่วยกิตของรายวิชาบังคับเลือกที่ผู้เรียนจะต้องศึกษาจะมากกว่ารายวิชาบังคับร่วมนั้น ผู้วิจัยมีความเห็นว่าอาจเป็นเพราะ การกำหนดจำนวนหน่วยกิตที่จะต้องศึกษาจะขึ้นอยู่กับจุดมุ่งหมายในการสร้างบัณฑิตของแต่ละสถาบัน และขึ้นอยู่กับการบริหารจัดการหลักสูตรแต่ละหลักสูตร ดังนั้น จำนวนหน่วยกิตของรายวิชาบังคับร่วมและรายวิชาบังคับเลือกจึงน่าจะแตกต่างกันไปในแต่ละสถาบัน และแต่ละหลักสูตร และจากการศึกษาคู่มือการศึกษาของสถาบันอุดมศึกษาที่ใช้อยู่ในปัจจุบัน ผู้วิจัยพบว่า สถาบันอุดมศึกษาแต่ละแห่ง กำหนดจำนวนหน่วยกิตรายวิชาบังคับร่วมและรายวิชาบังคับเลือกที่ผู้เรียนจะต้องศึกษาไว้แตกต่างกัน เช่น มหาวิทยาลัยหัวเฉียวเฉลิมพระเกียรติ กำหนดจำนวนหน่วยกิตรายวิชา

บังคับร่วมไว้มากกว่ารายวิชาบังคับเลือก คือ กำหนดรายวิชาบังคับร่วมสำหรับนักศึกษาทุกคนไว้ 21 หน่วยกิต และรายวิชาบังคับเลือกกำหนดไว้ 9 หน่วยกิต (มหาวิทยาลัยหัวเฉียวเฉลิมพระเกียรติ, 2541) มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์กำหนดจำนวนรายวิชาบังคับร่วมไว้ 12 หน่วยกิต รายวิชาบังคับเลือกของมหาวิทยาลัย 9 หน่วยกิต และรายวิชาบังคับหรือบังคับเลือกของแต่ละหลักสูตรไว้อีก 9 หน่วยกิต (มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, 2540) ส่วนมหาวิทยาลัยศิลปากร การกำหนดจำนวนหน่วยกิต รายวิชาบังคับร่วมและรายวิชาบังคับเลือกจะแตกต่างกันไปตามแต่ ชาติ ศู ๓ โดยมี ๓ สาขาวิชา เดียวที่จัดเป็นรายวิชาบังคับร่วมสำหรับนักศึกษาทุกคน คือ รายวิชาภาษากับการสื่อสาร ซึ่งกำหนด จำนวนหน่วยกิตไว้ 3 หน่วยกิต (มหาวิทยาลัยศิลปากร, ม. ป. ป.)

จากผลการวิจัยที่พบว่า กลุ่มวิชาในหลักสูตรวิชาศึกษาทั่วไปของสถาบันอุดมศึกษา สังกัด ทบวงมหาวิทยาลัย ในทศวรรษหน้า จะประกอบด้วย กลุ่มวิชาสังคมศาสตร์ กลุ่มวิชามนุษยศาสตร์ กลุ่มวิชาวิทยาศาสตร์กับคณิตศาสตร์ และกลุ่มวิชาภาษา นั้น ผู้วิจัยมีความเห็นว่า กลุ่มวิชาดังกล่าว เป็นกลุ่มวิชาที่สถาบันอุดมศึกษา สังกัดทบวงมหาวิทยาลัย กำหนดเป็นกลุ่มวิชาที่ต้องศึกษาในหลักสูตร วิชาศึกษาทั่วไปปัจจุบัน และเป็นไปตามข้อกำหนดตามเกณฑ์มาตรฐานหลักสูตร ระดับปริญญาตรี พ.ศ. 2532 ของทบวงมหาวิทยาลัย (ทบวงมหาวิทยาลัย, 2534) ทั้งนี้อาจเป็นเพราะ กลุ่มวิชา ดังกล่าวมีลักษณะเป็นการข้ามกุ่มวิชาตามศาสตร์สาขาใหญ่ ๆ ซึ่งได้แก่ มนุษยศาสตร์ สังคม ศาสตร์ และวิทยาศาสตร์ธรรมชาติ (Beauchamp, 1981 อ้างถึงใน ศักดิ์ อุทรานันท์, 2530:44) นอกจากนี้ กลุ่มวิชาในหลักสูตรวิชาศึกษาทั่วไปดังกล่าว ยังมีความครอบคลุมศาสตร์หลักของความรู้ ดังที่ Cunningham (Cunningham F. William, 1953) ได้จัดกลุ่มของศาสตร์ไว้ 4 ประเภท คือ ศาสตร์ แห่งความคิด จะประกอบด้วย สาขาวิชาประวัติศาสตร์ ปรัชญา คณิตศาสตร์ วิทยาศาสตร์ ธรรมชาติ ศาสตร์แห่งอารมณ์ความรู้สึก ประกอบด้วยสาขาวิชาวรรณคดี วิจารณ์ศิลป์ ศาสตร์แห่งการ กระทำ ประกอบด้วย สาขาวิชาสังคมศาสตร์ สาขาวิชาเลือก และสาขาวิชาพิเศษต่าง ๆ และ ศาสตร์ที่เป็นสากล ได้แก่ สาขาวิชาภาษา ดังนั้น กลุ่มวิชาศึกษาทั่วไปจะยังคงประกอบด้วยกลุ่มวิชาดังที่จัด ในปัจจุบัน

ผู้วิจัยมีความเห็นเพิ่มเติมว่า แม้ว่ากลุ่มวิชาในหลักสูตรวิชาศึกษาทั่วไปของสถาบันอุดม ศึกษา สังกัดทบวงมหาวิทยาลัย ในทศวรรษหน้า จะมีลักษณะเป็นการจัดกลุ่มวิชาตามศาสตร์หลัก ๆ ที่เป็นที่ยอมรับก็ตาม แต่อาจเป็นปัญหาในการจัดรายวิชาในแต่ละกลุ่มวิชาได้ ซึ่งหากในอนาคตอีก 10 ปีข้างหน้า การจัดรายวิชาในกลุ่มวิชาต่าง ๆ จะมีลักษณะเป็นการบูรณาการความรู้มากขึ้นแล้ว การจัดรายวิชาบูรณาการ โดยเฉพาะรายวิชาที่เป็นบูรณาการข้ามศาสตร์ ก็อาจไม่สามารถจัดเข้า

อยู่ในกลุ่มวิชาใด กลุ่มวิชาหนึ่งได้ ดังจะเห็นได้จากการจัดรายวิชาต่าง ๆ ของหลักสูตรวิชาศึกษาทั่วไปของสถาบันอุดมศึกษาบางแห่งในปัจจุบัน เช่น รายวิชามรดกธรรมชาติและวัฒนธรรม ซึ่งเป็นรายวิชาในหลักสูตรวิชาศึกษาทั่วไปของจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย ที่จัดอยู่ในปัจจุบัน (จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2539) รายวิชาดังกล่าวมีลักษณะเป็นรายวิชาผสมผสานระหว่างมนุษยศาสตร์ สังคมศาสตร์ และวิทยาศาสตร์ ทำให้ไม่สามารถจัดเข้าอยู่ในกลุ่มวิชาใดกลุ่มวิชาหนึ่งได้ จึงได้มีการจัดไว้ในกลุ่มวิชาสหศาสตร์ ผู้วิจัยจึงมีความเห็นว่า กลุ่มวิชาในหลักสูตรวิชาศึกษาทั่วไปของสถาบันอุดมศึกษา ดังกัศทบวงมหาวิทยาลัย ในทศวรรษหน้า อาจมีการเปลี่ยนแปลงไปจากปัจจุบันอยู่บ้าง นอกจากนี้ ผู้วิจัยยังเห็นว่า การจัดกลุ่มวิชาโดยแยกตามศาสตร์ อาจไม่สนองตอบต่อวัตถุประสงค์ของวิชาศึกษาทั่วไปเท่าที่ควร หากผู้สอนขาดความเข้าใจอย่างถ่องแท้ ในเป้าหมายของการสร้างความรู้ในแต่ละศาสตร์ ก็อาจทำให้การจัดการเรียนการสอนวิชาศึกษาทั่วไป เป็นเพียงการให้เนื้อหาตามศาสตร์ มากกว่าการสร้างความรู้ตามเป้าหมายของศาสตร์ ดังงานวิจัยของไพฑูริย์สินถารัตน์ และทองอินทร์ วงศ์โสธร (2526) ที่พบว่า อาจารย์ผู้สอนวิชาศึกษาทั่วไปเน้นหนักในเรื่องของเนื้อหาเบื้องต้นและความรู้กว้าง ๆ แต่ไม่ได้เน้นวิธีการหาความรู้มากนัก ดังนั้น ผู้วิจัยจึงเห็นว่า หากการจัดกลุ่มวิชาในหลักสูตรวิชาศึกษาทั่วไปยังคงจัดตามศาสตร์หลักแล้ว ก็อาจทำให้ผู้สอนสอนเพียงเนื้อหาในศาสตร์ ซึ่งอาจไม่สามารถสนองตอบจุดมุ่งหมายของการศึกษาทั่วไปเท่าที่ควร ผู้วิจัยจึงขอเสนอว่า ควรมีการปรับเปลี่ยนกลุ่มวิชาในหลักสูตรวิชาศึกษาทั่วไป โดยใช้เป้าหมายของการสร้างความรู้ ตามจุดมุ่งหมายของหลักสูตรวิชาศึกษาทั่วไปเป็นหลักในการพิจารณา กำหนด เพื่อให้เกิดความชัดเจนในการจัดการศึกษาคือไปในอนาคต

นอกจากนี้ จากผลการวิจัยที่พบว่า ลักษณะรายวิชาในกลุ่มวิชาต่าง ๆ จะมีลักษณะเป็นการบูรณาการความรู้มากขึ้นนั้น ผู้วิจัยเห็นด้วยเป็นอย่างยิ่งว่า ลักษณะรายวิชาของวิชาศึกษาทั่วไปควรเป็นรายวิชาบูรณาการให้มากขึ้น เพื่อให้ผู้เรียนสามารถเชื่อมโยงความรู้ต่าง ๆ เข้าด้วยกันได้ ซึ่งในอนาคตอีก 10 ปีข้างหน้า นั้น สังคมจะมีความสลับซับซ้อนมากขึ้น ข้อมูลข่าวสารจะเพิ่มมากขึ้น ความสามารถในการเชื่อมโยงความรู้จะมีความจำเป็นต่อการตัดสินใจหรือแก้ไขปัญหาต่าง ๆ ดังนั้น ลักษณะรายวิชาในกลุ่มวิชาต่าง ๆ ของหลักสูตรวิชาศึกษาทั่วไป ในทศวรรษหน้า จึงควรมีลักษณะเป็นการบูรณาการความรู้มากขึ้น

จากผลการวิจัยพบว่า การจัดแผนการเรียนวิชาศึกษาทั่วไปจะจัดแผนการเรียนวิชาศึกษาทั่วไปกระจายตลอดหลักสูตร ผู้วิจัยมีความเห็นว่า รายวิชาบางรายวิชา เช่น รายวิชาทักษะพื้นฐานต่าง ๆ ซึ่งไม่จำเป็นต้องใช้การคิดวิเคราะห์หรือใช้ความเป็นเหตุเป็นผล อาจจัดให้เรียนในชั้นปีที่ 1

หรือ 2 ได้ แต่บางรายวิชาผู้เรียนจำเป็นต้องมีพื้นฐานความรู้ด้านต่าง ๆ และมีวุฒิภาวะพอสมควรจึงจะสามารถเรียนรู้ได้อย่างดีก็ควรจัดให้เรียนในชั้นปีที่สูงขึ้น ดังนั้น การจัดแผนการเรียนวิชาศึกษาทั่วไปจึงควรจัดกระจายในลักษณะชุกชานตลอดหลักสูตร เพื่อให้สอดคล้องกับวุฒิภาวะของผู้เรียน อย่างไรก็ตามกลุ่มผู้เชี่ยวชาญมีความเห็นในระดับมากกว่า จัดแผนการเรียนวิชาศึกษาทั่วไปในชั้นปีที่ 1-2 เป็นส่วนใหญ่ ซึ่งเป็นความเห็นที่ไม่สอดคล้องกันนั้น อาจเป็นเพราะผู้เชี่ยวชาญบางท่านเห็นว่าการศึกษาทั่วไปเป็นสร้างสติปัญญา ดังนั้น จึงควรจัดให้เรียนตลอดหลักสูตร แต่บางท่านอาจเห็นว่าจะเป็นปัญหาในทางปฏิบัติ เนื่องจากผู้เรียนจำเป็นต้องศึกษารายวิชาเฉพาะมากขึ้น หากจัดให้เรียนวิชาศึกษาทั่วไปในชั้นปี 3-4 ก็อาจส่งผลกระทบต่อการศึกษาวิชาเฉพาะได้ ดังนั้น จึงควรจัดในชั้นปีที่ 1-2 ซึ่งผู้วิจัยมีความเห็นว่า การจัดแผนการเรียนวิชาศึกษาทั่วไปควรจัดในลักษณะชุกชาน กล่าวคือจัดให้เรียนพร้อม ๆ กันกับการเรียนวิชาเฉพาะ โดยอาจจัดให้เรียนในชั้นปีที่ 1-2 เป็นส่วนใหญ่ และจัดในชั้นปีที่ 3-4 น้อยลง ซึ่งการจัดชุกชานด้วยวิธีนี้จะมีข้อดีหลายประการ คือช่วยให้ผู้เรียนได้มีโอกาสเลือกเรียนวิชาที่ตั้งแต่เริ่มต้น และเป็นการสร้างทัศนคติที่ดีต่อการศึกษาวชิการศึกษาทั่วไป รวมทั้งเป็นการจัดการจัดการเรียนการสอนที่ช่วยเสริมซึ่งกันและกันทำให้ผู้เรียนเข้าใจวิชาทั้งสองด้าน ได้ดีขึ้น (วิจิตร ศรีตอาน , 2518)

4. ด้านเนื้อหาของสาระของหลักสูตรวิชาศึกษาทั่วไป

จากผลการวิจัยปรากฏว่า เนื้อหาสาระของหลักสูตรวิชาศึกษาทั่วไปของสถาบันอุดมศึกษาสังกัดทบวงมหาวิทยาลัย ในทศวรรษหน้า จะมีขอบข่ายดังนี้

กลุ่มวิชาด้านสังคมศาสตร์ จะประกอบด้วย เนื้อหาสาระที่มีความสัมพันธ์เกี่ยวข้องกับการดำเนินชีวิตในสังคม เพื่อให้ผู้เรียนเกิดความเข้าใจสังคมของตนเองและสังคมโลก เช่น เนื้อหาสาระเกี่ยวกับสถาบันต่าง ๆ ทางสังคม กฎหมาย รัฐธรรมนูญ วัฒนธรรม ภูมิปัญญาไทย

กลุ่มวิชาด้านมนุษยศาสตร์ จะประกอบด้วยเนื้อหาสาระที่เกี่ยวข้องกับความเป็นมนุษย์ ความมีคุณค่าในตัวเอง ความมีจริยธรรม ศาสนา โดยเฉพาะศาสนาพุทธ สุขภาพอนามัย พลศึกษานันทนาการ ดนตรี ศิลปะ และปรัชญา

กลุ่มวิชาด้านวิทยาศาสตร์กับคณิตศาสตร์ จะประกอบด้วย เนื้อหาสาระทางวิทยาศาสตร์ เทคโนโลยี และสิ่งแวดล้อม ที่สัมพันธ์เกี่ยวข้องกับการดำเนินชีวิต เช่น เนื้อหาสาระเกี่ยวกับ หลัก

การ แนวคิดพื้นฐานทางวิทยาศาสตร์ ความเข้าใจเกี่ยวกับสภาวะแวดล้อม เทคโนโลยี ผลกระทบของวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยี คณิตศาสตร์เชิงประยุกต์ และทักษะทางคอมพิวเตอร์

กลุ่มวิชาด้านภาษา จะประกอบด้วย เนื้อหาสาระทางภาษาเพื่อการสื่อสารและค้นคว้าหาความรู้ เช่น ภาษาไทย ภาษาอังกฤษ และภาษาอื่นที่บทบาทสำคัญในสังคม

จะเห็นว่า เนื้อหาสาระของหลักสูตรวิชาศึกษาทั่วไปของสถาบันอุดมศึกษา สังกัดทบวงมหาวิทยาลัย ในทศวรรษหน้านั้น ในภาพรวมจะเป็นเนื้อหาสาระที่มีความสัมพันธ์เกี่ยวข้องกับการดำเนินชีวิต เพื่อสร้างความเข้าใจและนำไปประยุกต์ใช้ในการดำเนินชีวิต ซึ่งสอดคล้องกับการศึกษาวิถีทัศน์ของการศึกษาไทยในอนาคต ดังที่ สมหวัง พิธิยานุวัฒน์และคณะ (2541) ได้ประมวลไว้ว่า หลักสูตรโดยเฉพาะระดับอุดมศึกษาควรมีลักษณะกว้าง ยืดหยุ่น หลากหลายและเชื่อมโยงสัมพันธ์กับวิถีชีวิต และ เกวียงศักดิ์ เจริญวงศ์ศักดิ์ (2539) ได้เสนอความเห็นไว้ว่า ควรมีการจัดหลักสูตรที่สอดคล้องกับชีวิตประจำวันมากขึ้น เพื่อให้ผู้เรียนสามารถนำไปประยุกต์ใช้ให้สอดคล้องกับความเป็นจริง ผู้วิจัยเห็นด้วยว่า เนื้อหาสาระของหลักสูตรวิชาศึกษาทั่วไป ควรเป็นเนื้อหาสาระที่มีความสัมพันธ์กับการดำเนินชีวิตในสังคม เพื่อให้ผู้เรียนได้รู้และเข้าใจถึงความสัมพันธ์ต่าง ๆ ที่มีความเกี่ยวข้องและส่งผลกระทบซึ่งกันและกัน และสามารถนำไปประยุกต์ใช้ในการดำเนินชีวิตได้ และหากพิจารณาสภาพสังคมในปัจจุบัน จะพบว่า ปัญหาต่าง ๆ ที่เกิดขึ้นในสังคมนั้น ล้วนแล้วแต่ส่งผลกระทบซึ่งกันและกันทั้งสิ้น ไม่ว่าจะเป็นปัญหาเศรษฐกิจ ปัญหาสิ่งแวดล้อม หรือปัญหาด้านจริยธรรม และปัญหาดังกล่าวอาจทวีความรุนแรงมากขึ้นในอนาคต หากการจัดการศึกษาขาดความสัมพันธ์เกี่ยวข้องกับการดำเนินชีวิตแล้ว ก็อาจส่งผลให้เกิดปัญหาแก่สังคมได้ ดังที่ เกียรติวรรณ อดาทกุล (2541) กล่าวว่า “ขณะนี้ทั่วโลกได้หมดเปลืองทั้งเงินทองและเวลาไปในการปฏิรูประบบการศึกษา แต่ผลที่ได้กลับเป็นในทางตรงกันข้ามคือ จำนวนเด็กและเยาวชนที่มีปัญหา กลับมีมากขึ้นกว่าแต่ก่อน เพราะความพยายามดังกล่าวมุ่งไปในการเพิ่มข้อมูลทางวิชาการ ที่แทบจะไม่มีความสัมพันธ์กับชีวิตจริง การให้ความสนใจกับข้อมูลทางวิชาการที่ไม่ค่อยมีความสัมพันธ์กับชีวิตจริงมากเกินไป เป็นสาเหตุอย่างหนึ่งที่ทำให้เด็กสูญเสียความเป็นมนุษย์ไปมากขึ้นทุกที ” ดังนั้น ผู้วิจัยจึงเห็นด้วยว่า เนื้อหาสาระของหลักสูตรวิชาศึกษาทั่วไปควรมีความสัมพันธ์กับการดำเนินชีวิต และสามารถนำไปประยุกต์ใช้ในการดำเนินชีวิต เพื่อให้ผู้เรียนดำรงตนอยู่ในสังคมได้อย่างมีประสิทธิภาพ

ในส่วนของเนื้อหาสาระของหลักสูตรวิชาศึกษาทั่วไปของสถาบันอุดมศึกษา สังกัดทบวงมหาวิทยาลัย ในทศวรรษหน้าในแต่ละด้านนั้น ผู้วิจัยมีความเห็นดังนี้

กลุ่มวิชาด้านสังคมศาสตร์ ผลการวิจัยพบว่า จะเป็นเนื้อหาสาระเกี่ยวกับสถาบันต่าง ๆ ทางสังคม กฎหมาย รัฐธรรมนูญ วัฒนธรรม ภูมิปัญญาไทย นั้น ผู้วิจัยมีความเห็นว่า เนื้อหาสาระดังกล่าวจะช่วยให้ผู้เรียนเข้าใจกฎเกณฑ์ หรือกติกาทางสังคม รวมทั้งเข้าใจวัฒนธรรมและภูมิปัญญาไทย ซึ่งเป็นรากเหง้าของสังคมไทยที่พลเมืองไทยควรรู้และเข้าใจ ดังที่ ไพฑูรย์ สินดารัตน์ (1976 อ้างถึงใน ไพฑูรย์ สินดารัตน์ และ ทองอินทร์ วงศ์โสธร, 2526) ได้ให้ข้อเสนอแนะในการจัดหลักสูตรวิชาศึกษาทั่วไป สำหรับมหาวิทยาลัยไทยว่า “ นักศึกษามหาวิทยาลัยผู้ซึ่งกำลังจะมีบทบาทสำคัญในการพัฒนาประเทศหลังจากจบการศึกษา ควรรู้และเข้าใจวัฒนธรรมและสังคมที่เขาอยู่ ควรมีความเข้าใจว่าปัญหาสังคมเกิดขึ้นได้อย่างไร พัฒนาไปอย่างไรและเกี่ยวข้องกับอย่างไร การศึกษาทั่วไปควรจะจัดเตรียม ไม่เพียงแต่ความเข้าใจต่อกฎเกณฑ์พื้นฐานของรัฐบาลในระบบประชาธิปไตย แต่ต้องช่วยนักศึกษาให้พัฒนาความเข้าใจในวิถีชีวิตแบบประชาธิปไตยด้วย ”

กลุ่มวิชาด้านมนุษยศาสตร์ ผลการวิจัยพบว่า จะเป็นเนื้อหาสาระที่เกี่ยวข้องกับความเป็นมนุษย์ เช่น เนื้อหาสาระเกี่ยวกับศักยภาพของมนุษย์ ความมีคุณค่าในตัวเอง ความมีจริยธรรม ศาสนา โดยเฉพาะศาสนาพุทธ สุขภาพอนามัย พลศึกษา นันทนาการ ดนตรี ศิลปะ และ ปรัชญา ผู้วิจัยมีความเห็นว่า ในภาวะที่วิทยาศาสตร์และเทคโนโลยี มีความก้าวหน้าอย่างมากมาเช่นในปัจจุบัน และจะเจริญก้าวหน้าต่อไปอย่างไม่หยุดยั้งนั้น แม้จะทำให้มนุษย์มีความสามารถที่จะสร้างสรรค์สิ่งต่าง ๆ เพิ่มมากขึ้นก็ตาม แต่อาจส่งผลให้มนุษย์ต้องพึ่งพาเทคโนโลยี และหลงใหลในวัตถุ จนลืมความเป็นมนุษย์ และศักยภาพของมนุษย์ ดังตัวอย่างปัญหาต่าง ๆ ที่เกิดขึ้นในสังคมไทย ไม่ว่าจะเป็นปัญหาอาชญากรรม หรือปัญหาด้านศีลธรรม จรรยา ซึ่งธนาคารกสิกรไทย (2535 อ้างถึงใน สุจิตรา ตุนนททรัพย์, 2540) ได้เสนอปัญหาที่เกิดขึ้นว่า “ การพัฒนาประเทศในทศวรรษที่ผ่านมา เป็นการพัฒนาด้านแนวกระแสหลัก ที่ก่อให้เกิดผลกระทบต่อสังคมหลายประการ ผลกระทบประการหนึ่งเป็นปัญหาของทุกประเทศในโลก คือ ปัญหาความเสื่อมโทรมของภาวะจิตใจของคนในประเทศต่าง ๆ เนื่องจากการพัฒนาที่ผ่านมา ได้เน้นการพัฒนาเศรษฐกิจเป็นหลักจนละเลยการพัฒนาคน ในแง่ของความเป็นคนที่สมบูรณ์ ” ผู้วิจัยจึงเห็นด้วยว่า เนื้อหาสาระด้านมนุษยศาสตร์ ควรเน้นเนื้อหาสาระที่เกี่ยวข้องกับความเป็นมนุษย์ เพื่อให้เกิดความเข้าใจตนเอง เห็นคุณค่าความหมายของชีวิตและความเป็นคน

กลุ่มวิชาด้านวิทยาศาสตร์กับคณิตศาสตร์ จะเป็นเนื้อหาสาระเกี่ยวกับหลักการ แนวคิดพื้นฐานทางวิทยาศาสตร์ ความเข้าใจสภาวะแวดล้อม เทคโนโลยี ผลกระทบของวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยี คณิตศาสตร์เชิงประยุกต์ และทักษะทางคอมพิวเตอร์ ผู้วิจัยเห็นด้วยว่า เนื้อหาสาระด้านวิทยาศาสตร์กับคณิตศาสตร์ ควรเป็นการให้ความรู้แก่ผู้เรียนเกี่ยวกับแนวคิดทางวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยี ตลอดจนผลกระทบต่าง ๆ ที่จะเกิดขึ้น เพื่อให้ผู้เรียนได้ตระหนักถึงผลดี และ ผลเสียที่อาจจะเกิดขึ้นจากวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยี ดังที่ พระราชวรมุนี (ประสุตย์ ปุตุตโต, 2530 อ้างถึงใน อุ๋นดา นพคุณ, 2541) ได้กล่าวถึงปัญหาอันเกิดจากเทคโนโลยีว่า “ มนุษย์สร้างเทคโนโลยีขึ้นเพื่อจะทำให้ชีวิตมีความสะดวกสบาย จะได้เอาชนะธรรมชาติ แต่แล้วไป ๆ มา ๆ เทคโนโลยีกลับเป็นปัญหาขึ้น... คอไปถ้ามมนุษย์ไม่รู้จักรใช้เทคโนโลยี ไม่รู้จักควบคุม หรือตกเป็นทาสเทคโนโลยีแล้ว เทคโนโลยีก็จะยังมีอำนาจควบคุม และก่อปัญหาแก่มนุษย์มากขึ้น ” และ วิชัย ดันศิริ (2539) ได้ให้ความเห็นไว้ว่า ผู้เรียนควรมีทักษะทางคณิตศาสตร์ วิทยาศาสตร์และคอมพิวเตอร์ เพื่อเป็นพื้นฐานสำหรับต่อต้านเทคโนโลยี นอกจากความรู้พื้นฐานทางวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยีแล้ว ผู้วิจัยมีความเห็นว่า เนื้อหาสาระด้านวิทยาศาสตร์ควรมีเนื้อหาสาระเกี่ยวกับคอมพิวเตอร์ และการใช้คอมพิวเตอร์ด้วย ทั้งนี้เนื่องจากคอมพิวเตอร์ได้เข้ามามีบทบาททั้งในการทำงาน และการดำเนินชีวิตประจำวันเพิ่มมากขึ้น และความสามารถในการใช้คอมพิวเตอร์เป็นทักษะหนึ่งที่เป็นที่ต้องการของตลาดแรงงาน (วัฒนา อิศรางกูร ณ อยุธยา และคณะ, 2533) และจากการสำรวจของ The Association of American Colleges (อ้างถึงใน Gaff, Jerry G., 1988) เมื่อปี ค.ศ. 1981 พบว่า ทักษะความรู้ด้านคอมพิวเตอร์ เป็นทักษะหนึ่งที่ได้รับการเน้นในการจัดหลักสูตรวิชาศึกษาทั่วไป โดยสถาบันอุดมศึกษาที่สำรวจ จำนวน 272 แห่ง มีการจัดหลักสูตรที่ช่วยพัฒนาทักษะทางคอมพิวเตอร์เพิ่มขึ้นถึงร้อยละ 53

กลุ่มวิชาด้านภาษา จากผลการวิจัยพบว่า จะประกอบด้วย เนื้อหาสาระทางภาษาเพื่อการสื่อสาร และค้นคว้าหาความรู้ เช่น ภาษาไทย ภาษาอังกฤษ และภาษาอื่นที่มีบทบาทสำคัญในสังคม ผู้วิจัยเห็นด้วยว่า เนื้อหาสาระทางภาษาควรเป็นเนื้อหาสาระที่เน้นการใช้ภาษาเพื่อการสื่อสาร และการค้นคว้าหาความรู้ ทั้งนี้เนื่องจาก ความเจริญก้าวหน้าของวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยี ได้ส่งผลให้เกิดสังคมแห่งข้อมูลข่าวสาร ภาษาจึงเป็นสิ่งสำคัญต่อการเรียนรู้และการแสวงหาความรู้ ดังที่ วิชัย ดันศิริ (2539) เสนอว่า ผู้เรียนควรมีทักษะทางภาษาและการใช้ภาษา ทั้งภาษาไทยและภาษาต่างประเทศ สำหรับภาษาไทยต้องชำนาญทั้งด้านการอ่านวิเคราะห์และการใช้ ส่วนภาษาต่างประเทศ เพื่อเป็นเครื่องมือศึกษาหาความรู้เพิ่มเติมตลอดชีวิต และ Gaff (1997) ได้เสนอแนวโน้มการศึกษาทั่วไปและการศึกษาวิชาชีพไว้ข้อหนึ่งว่า “ จะเน้นทักษะพื้นฐานที่สำคัญ ๆ เช่น การเขียน การพูด

การคิดวิเคราะห์ การคิดอย่างเป็นเหตุเป็นผล การคิดคำนวณ และการใช้ภาษาต่างประเทศ” จะเห็นว่า ทักษะต่าง ๆ ดังกล่าวจำเป็นต้องอาศัยภาษาเป็นสื่อกลางทั้งสิ้น ดังนั้น เนื้อหาสาระของหลักสูตรวิชาศึกษาทั่วไปในทศวรรษหน้าด้านภาษา จึงควรเน้นเนื้อหาสาระด้านภาษาเพื่อการสื่อสารและค้นคว้าหาความรู้ และควรศึกษาภาษาไทยและภาษาอังกฤษเป็นหลัก

ในส่วนของการกำหนดเนื้อหาสาระของหลักสูตรวิชาศึกษาทั่วไป ของสถาบันอุดมศึกษา สังกัดทบวงมหาวิทยาลัย ในทศวรรษหน้า จากผลการวิจัยพบว่า จะเป็นเนื้อหาสาระที่มีความสัมพันธ์เกี่ยวข้องกับ การดำเนินชีวิต และปรับเปลี่ยนไปตามความจำเป็นของสังคม มีความเกี่ยวข้องกับความเป็นโลกาภิวัตน์ เป็นเนื้อหาที่มีลักษณะบูรณาการ โดยมุ่งเน้นการสร้าง ความเข้าใจเรื่องราวต่าง ๆ รวมทั้งมีลักษณะประยุกต์ใช้ ผู้วิจัยมีความเห็นว่า การกำหนดเนื้อหา ดังกล่าว มีความสอดคล้องกับเกณฑ์ในการคัดเลือกเนื้อหาวิชาตามแนวคิดของนักวิชาการ คือ เกณฑ์ความสอดคล้องกับความเป็นจริงและความต้องการของสังคม เกณฑ์ความสำคัญและความเป็นประโยชน์ (สังคอุทรานันท์, 2530; ชำรง บัวศรี, ม.ป.ป.) ซึ่งการกำหนดเนื้อหาของหลักสูตรวิชาศึกษาทั่วไปของสถาบันอุดมศึกษา สังกัดทบวงมหาวิทยาลัย ในทศวรรษหน้าดังกล่าว ได้คำนึงถึงความสำคัญและความเป็นประโยชน์ต่อการดำเนินชีวิต และมีความสอดคล้องกับสภาพสังคมที่เปลี่ยนแปลงไป อันเป็นผลมาจากความเป็นโลกาภิวัตน์ ดังนั้น ผู้วิจัยจึงเห็นว่า การกำหนดเนื้อหาสาระดังกล่าว มีความเหมาะสมและสามารถใช้เป็นหลักในการกำหนดเนื้อหาสาระของหลักสูตรวิชาศึกษาทั่วไป ได้อย่างดี

และจากการศึกษาคู่มือหลักสูตรของสถาบันอุดมศึกษา สังกัดทบวงมหาวิทยาลัยที่ใช้อยู่ในปัจจุบัน ผู้วิจัยพบว่า เนื้อหาสาระของหลักสูตรวิชาศึกษาทั่วไปบางรายวิชา มีขอบข่ายเนื้อหาสาระที่มีความสัมพันธ์เกี่ยวข้องกับ การดำเนินชีวิตและบางรายวิชาเป็นเนื้อหาสาระเกี่ยวกับทักษะต่าง ๆ ที่มีความจำเป็นต่อการดำเนินชีวิตในสังคมที่มีความเป็นโลกาภิวัตน์ และรายวิชาบางรายวิชาเป็นเนื้อหาสาระที่มีลักษณะบูรณาการความรู้อีกด้วย ตัวอย่างเช่น รายวิชามนุษย์กับสิ่งแวดล้อม ซึ่งเป็นรายวิชาในกลุ่มวิชาวิทยาศาสตร์กับคณิตศาสตร์ มีเนื้อหาสาระ ที่เกี่ยวข้องกับความสัมพันธ์ระหว่างมนุษย์กับสิ่งแวดล้อม และมีการจัดในจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ มหาวิทยาลัยศิลปากร มหาวิทยาลัยกรุงเทพ เป็นต้น หรือ รายวิชามนุษย์กับสังคม เป็นเนื้อหาสาระเกี่ยวกับความสัมพันธ์ต่าง ๆ ของคนในสังคม โครงสร้างของสังคม และกลไกทางสังคม ฯลฯ ซึ่งมีการจัดในสถาบันอุดมศึกษาหลายแห่ง เช่น มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ มหาวิทยาลัยศิลปากร มหาวิทยาลัยอัสสัมชัญ มหาวิทยาลัยกรุงเทพ เป็นต้น แสดงให้เห็นว่า สถาบันอุดมศึกษา ได้ตระหนักถึงแนว

โน้มทางสังคมที่จะเกิดขึ้นในอนาคต และได้เตรียมความพร้อมในการจัดการศึกษา ให้สอดคล้องกับการเปลี่ยนแปลงทางสังคมในอนาคตไว้แล้ว

และจากผลการวิจัยยังปรากฏว่า ลักษณะรายวิชาของวิชาศึกษาทั่วไป จะเป็นรายวิชาที่มีลักษณะบูรณาการและรายวิชาเดี่ยว (รายวิชาที่มีลักษณะของศาสตร์เด่นชัด) และรายวิชาเดี่ยวจะเป็นรายวิชาเลือก ผู้วิจัยมีความเห็นว่า การบูรณาการความรู้เป็นสิ่งที่มีความจำเป็นต่อการทำความเข้าใจเรื่องราวต่าง ๆ แต่จากการจัดการศึกษาของไทยที่ผ่านมาจะพบว่า การจัดการศึกษาส่วนใหญ่มีลักษณะแยกส่วน ขาดการสร้างความคิดเชิงบูรณาการ ซึ่งส่งผลให้เกิดปัญหาต่าง ๆ ทางสังคมตามมา (เกรียงศักดิ์ เจริญวงศ์ศักดิ์, 2539) และหากพิจารณาแนวคิดในการจัดการศึกษาของนักวิชาการต่าง ๆ จะพบว่า แนวคิดสำคัญที่ได้เสนอไว้ในการจัดการศึกษาก็คือการบูรณาการความรู้ (เกรียงศักดิ์ เจริญวงศ์ศักดิ์, 2539, สมหวัง พิธิยานุวัฒน์, 2541 และ พรชุตี อารวมรุ่ง, 2541) ผู้วิจัยจึงเห็นด้วยว่า รายวิชาศึกษาทั่วไปของสถาบันอุดมศึกษา สังกัดทบวงมหาวิทยาลัยในทศวรรษหน้า ควรเป็นรายวิชาที่มีลักษณะบูรณาการความรู้

ในส่วนจของรายวิชาศึกษาทั่วไปในทศวรรษหน้าที่จัดเป็นรายวิชาเดี่ยวนั้น ผู้วิจัยมีความเห็นว่า อาจมีการจัดรายวิชาเดี่ยวควบคู่ไปกับรายวิชาบูรณาการ ทั้งนี้เนื่องจาก ศาสตร์บางศาสตร์มีความโดดเด่นในตัวเอง และสามารถใช้เป็นหลักในการศึกษาหาความรู้ เช่น ปรัชญา เป็นต้น ดังนั้นจึงจะยังคงมีรายวิชาเดี่ยวอยู่บ้าง และผู้วิจัยเห็นด้วยว่า รายวิชาเดี่ยวควรเป็นรายวิชาเลือก เพื่อเปิดโอกาสให้ผู้เรียนได้เลือกศึกษาตามความถนัดและความสนใจ ซึ่งเป็นการตอบสนองต่อแนวคิดในการจัดการศึกษาระดับอุดมศึกษา (ไพฑูริย์ สนิตวรัตน์, 2524) อีกทั้งเป็นการเปิดโอกาสให้ผู้เรียนเลือกศึกษาในศาสตร์ที่คนสนใจให้ลึกซึ้งขึ้นได้ อย่างไรก็ตามควรมีการจัดรายวิชาเดี่ยวให้ลดน้อยลง และเพิ่มรายวิชาบูรณาการให้มากขึ้น

5. ด้านการจัดการเรียนการสอนวิชาศึกษาทั่วไป

จากผลการวิจัยปรากฏว่า การจัดการเรียนการสอนวิชาศึกษาทั่วไปของสถาบันอุดมศึกษา สังกัดทบวงมหาวิทยาลัย ในทศวรรษหน้า วิธีสอนวิชาศึกษาทั่วไป จะให้ความสำคัญกับผู้เรียนมากกว่าปัจจุบัน โดยเปิดโอกาสให้ผู้เรียนมีการคิดวิเคราะห์ ร่วมแสดงความคิดเห็น และร่วมทำกิจกรรมมากขึ้น ผู้วิจัยมีความเห็นว่า วิธีสอนดังกล่าว สอดคล้องกับแนวคิดในการจัดการศึกษาของไทย ที่ได้บรรจุไว้ในแผนการศึกษาแห่งชาติ ฉบับที่ 8 (พ.ศ. 2540-2544) ซึ่งมุ่งหมายให้ผู้เรียนคิดเป็น ทำเป็น

และมีการคิดวิเคราะห์ ตั้งเคราะห์ และแสดงความคิดเห็น และสอดคล้องกับจุดมุ่งหมายของหลักสูตรวิชาศึกษาทั่วไป ที่มุ่งพัฒนาบัณฑิตให้รู้จักคิดวิเคราะห์ ดังนั้น วิธีสอนวิชาศึกษาทั่วไปในทศวรรษหน้าดังกล่าว จึงมีความเหมาะสมและสอดคล้องกับจุดมุ่งหมายในการจัดการศึกษา

สำหรับวิธีสอนวิชาศึกษาทั่วไปในทศวรรษหน้าซึ่งผลการวิจัยพบว่า ผู้สอนจะยังคงใช้วิธีการบรรยายเป็นหลัก ซึ่งกลุ่มผู้เชี่ยวชาญมีความเห็นในระดับปานกลางนั้น ทั้งนี้อาจเป็นเพราะผู้เชี่ยวชาญบางท่านเห็นว่า โดยทั่วไปขนาดของกลุ่มผู้เรียนวิชาศึกษาทั่วไปมักจะมีขนาดใหญ่ เกินกว่า 100 คนขึ้นไป วิธีการสอนกลุ่มใหญ่ส่วนใหญ่มักใช้การบรรยาย (วัลลภา เทพหัสดิน ณ อยุธยา, 2530) ถึงแม้ว่า วิธีสอนดังกล่าวจะใช้ได้ผลกับจุดประสงค์ที่ต้องการให้ผู้เรียนได้เรียนรู้เนื้อหาวิชาก็ตาม (ไพฑูริย์ สันถาวรค์, 2524) แต่ลักษณะการเรียนการสอนจะเน้นผู้สอนเป็นศูนย์กลางมากกว่าเน้นผู้เรียน ลักษณะดังกล่าวจะขัดแย้งกับแนวคิดในการปฏิรูปการศึกษาของชาติ ที่ให้ความสำคัญต่อรูปแบบการจัดการศึกษาที่เน้นผู้เรียนเป็นศูนย์กลาง ซึ่งจะช่วยให้ผู้เรียนเกิดการเรียนรู้ด้วยตนเอง เน้นกระบวนการคิด กระบวนการแก้ปัญหา (สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ, 2541) ดังนั้น กลุ่มผู้เชี่ยวชาญจึงมีความเห็นสอดคล้องกันในระดับปานกลาง ซึ่งผู้วิจัยมีความเห็นว่า วิธีสอนวิชาศึกษาทั่วไปควรใช้เทคนิควิธีการสอนที่หลากหลายแตกต่างกัน โดยเน้นผู้เรียนเป็นศูนย์กลางของการเรียนรู้ และกระตุ้นให้ผู้เรียนใช้สติปัญญามากกว่าจดจำเนื้อหาวิชา

ในส่วนของผู้ประกอบการเรียนวิชาศึกษาทั่วไปของสถาบันอุดมศึกษา สังกัดทบวงมหาวิทยาลัยในทศวรรษหน้า จากผลการวิจัยพบว่า จะมีการใช้สื่อเทคโนโลยีหรือสื่ออิเล็กทรอนิกส์ในการเรียนการสอน และการศึกษาค้นคว้าด้วยตนเองมากขึ้น และสื่อส่วนใหญ่จะเป็นประเภทสิ่งพิมพ์ ผู้วิจัยเห็นด้วยว่า ควรมีการนำเทคโนโลยีมาใช้ในการเรียนการสอนมากขึ้น โดยเฉพาะการใช้คอมพิวเตอร์ในการเรียนการสอนและการค้นคว้าหาความรู้ ทั้งนี้เพราะการใช้เทคโนโลยีคอมพิวเตอร์ เป็นกระบวนการที่เน้นวิธีการเรียนรู้ของตัวผู้เรียน และยังมีประโยชน์ต่อการศึกษาค้นคว้าด้วยตนเอง อันจะช่วยสนองต่อการเรียนรู้ตลอดชีวิต (Johnson, 1997 อ้างถึงใน สันติ ฤกษ์ประเสริฐ, 2541) และในปัจจุบันเทคโนโลยีแหล่งข้อมูลก้าวหน้ามากขึ้น เก็บข้อมูลได้มากขึ้น และถ่ายทอดความรู้โดยตรงให้แก่ผู้เรียนได้ ผู้สอนไม่ใช่เป็นแหล่งข้อมูล และถ่ายทอดข้อมูลความรู้เหล่านั้นอีกต่อไป (วารินทร์ รัชมิพรหม, 2531) และจากแผนพัฒนาอุดมศึกษาระยะยาว (พ.ศ. 2533-2547) ก็ได้เสนอแนวนโยบายไว้ว่า รูปแบบการเรียนที่สถาบันอุดมศึกษาต้องพัฒนาขึ้นควบคู่ไปกับการสอนในรูปแบบเดิมคือ การเรียนด้วยตนเอง หรือการเรียนด้วยตนเองภายใต้คำแนะนำโดยอาศัยเทคโนโลยีการสื่อสารและสารสนเทศ (ทบวงมหาวิทยาลัย, 2533) นอกจากนี้ผลการวิจัย

ยังพบว่า สื่อส่วนใหญ่จะเป็นประเภทสิ่งพิมพ์ ซึ่งอาจเป็นเพราะสื่อสิ่งพิมพ์เป็นสื่อที่ราคาถูก หาได้ง่าย และสามารถสนองตอบต่อจุดประสงค์การเรียนรู้ได้ (โรเบิร์ต มาเกอร์ อ้างถึงใน ไชยยศ เรื่องตุรรม, 2533) ดังนั้น สื่อประกอบการเรียนวิชาศึกษาทั่วไปในทศวรรษหน้าจึงใช้สื่อสิ่งพิมพ์เป็นส่วนใหญ่ ซึ่งผู้วิจัยมีความเห็นว่า ควรมีการคัดเลือกสื่อสิ่งพิมพ์ต่าง ๆ ที่จะนำมาใช้ประกอบการเรียนการสอนวิชาศึกษาทั่วไปให้เหมาะสมกับการเรียนรู้ของผู้เรียนด้วย

สำหรับเอกสารประกอบการเรียนวิชาศึกษาทั่วไปของสถาบันอุดมศึกษา สังกัดทบวงมหาวิทยาลัย ในทศวรรษหน้า ผลการวิจัยพบว่า จะใช้บทความที่ทันสมัย และเอกสารประกอบการสอนที่ได้จากการปรับและเรียบเรียงเนื้อหาจากตำราหลักในศาสตร์ต่าง ๆ เพิ่มมากขึ้น ผู้วิจัยมีความเห็นว่าจากการที่เนื้อหาของหลักสูตรวิชาศึกษาทั่วไปในทศวรรษหน้า จะมีความสัมพันธ์เกี่ยวข้องกับการดำเนินชีวิตและจะปรับเปลี่ยนไปตามความจำเป็นของสังคม ดังนั้นบทความที่ทันสมัย จะสามารถช่วยให้ผู้เรียนได้เข้าใจสภาพความเป็นจริงในสังคม และสามารถปรับเปลี่ยนให้เหมาะสมและทันต่อการเปลี่ยนแปลงของสังคมในอนาคตได้ นอกจากนี้ ผู้วิจัยยังมีความเห็นว่า เนื้อหาหลักของศาสตร์ยังคงเป็นสิ่งที่มีความจำเป็น ต่อการสร้างความรู้พื้นฐาน อันจะช่วยให้ผู้เรียนเกิดความคิด และความเข้าใจที่ถูกต้องของหลักแห่งความรู้ต่าง ๆ เพื่อที่จะสามารถนำพื้นฐานความรู้เหล่านั้นไปใช้ประกอบการคิดวิเคราะห์ และนำไปปรับใช้ใช้การดำเนินชีวิตได้อย่างเหมาะสม ผู้วิจัยจึงเห็นด้วยว่า ควรใช้บทความที่ทันสมัยประกอบการเรียนการสอนวิชาศึกษาทั่วไปให้มากขึ้น

ในส่วนของจำนวนตำราประกอบการเรียนวิชาศึกษาทั่วไป ซึ่งกลุ่มผู้เชี่ยวชาญเห็นด้วยในระดับปานกลางและสอดคล้องกันว่า จะมีการจัดทำตำราเฉพาะวิชาศึกษาทั่วไปแต่จำนวนตำราที่จัดทำขึ้นจะมีไม่มากนัก ส่วนใหญ่ใช้ตำราในศาสตร์สาขาต่าง ๆ ประกอบการศึกษา ซึ่งผู้วิจัยมีความเห็นว่า การศึกษาวิชาศึกษาทั่วไปต้องการให้ผู้เรียนมีความรู้กว้าง ดังนั้น ผู้วิจัยจึงเห็นด้วยว่าการจัดทำตำราเฉพาะวิชาศึกษาทั่วไปไม่ควรมีจำนวนมากนัก ตำราที่จัดทำขึ้นควรใช้เป็นส่วนประกอบในการศึกษาหาความรู้ เป็นแนวในการศึกษาหาความรู้ในรายวิชานั้น ๆ และควรให้ผู้เรียนศึกษาหาความรู้จากตำราอื่น ๆ ประกอบการศึกษาให้มากขึ้น ซึ่งจะช่วยเสริมสร้างนิสัยในการค้นคว้าหาความรู้ โดยไม่ยึดติดอยู่กับตำราใดตำราหนึ่ง และโดยธรรมชาติของวิชาศึกษาทั่วไปจะเป็นเนื้อหาความรู้กว้าง ๆ ไม่ถึงซึ่งเพียงพอที่จะจัดทำเป็นตำราเพื่อนำไปขอกำหนดตำแหน่งวิชาการในระดับสูงได้ ดังนั้น การจัดทำตำราเฉพาะวิชาศึกษาทั่วไปจึงมีไม่มากนัก

ในเรื่องของกิจกรรมประกอบการเรียนการสอนวิชาศึกษาทั่วไปในทศวรรษหน้า จากผลการวิจัยพบว่า จะมีความหลากหลายมากขึ้น โดยมุ่งให้ผู้เรียนได้ปฏิบัติจริงและได้รับประสบการณ์จริง ลักษณะการจัดกิจกรรม จะเป็นกิจกรรมประกอบรายวิชา โดยจัดทั้งในชั้นเรียนและนอกชั้นเรียน ผู้วิจัยมีความเห็นว่า กิจกรรมประกอบการเรียนการสอน เป็นสิ่งที่มีความจำเป็นต่อการศึกษาวิชาศึกษาทั่วไป ทั้งนี้เพราะ จุดมุ่งหมายของวิชาศึกษาทั่วไปไม่เพียงแต่มุ่งหมายให้ผู้เรียนมีความรู้ และทักษะพื้นฐานที่จำเป็นต่อการดำเนินชีวิตเท่านั้น แต่ยังมุ่งหมายให้ผู้เรียนเป็นคนดี มีคุณธรรม และจริยธรรม ซึ่งการเรียนการสอนในชั้นเรียนเพียงประการเดียวอาจไม่เพียงพอ ดังนั้น จึงควรจัดกิจกรรมต่าง ๆ เพื่อเสริมสร้างลักษณะนิสัยดังกล่าวด้วย ผู้วิจัยเห็นด้วยว่า การจัดกิจกรรมควรเป็นกิจกรรมที่มุ่งให้ผู้เรียนได้ปฏิบัติจริง เพื่อสร้างประสบการณ์การเรียนรู้ให้เกิดขึ้นแก่ผู้เรียน เพราะสถานการณ์ที่ช่วยให้เกิดการเรียนรู้ที่ดี ได้แก่ การให้ผู้เรียนได้เรียนรู้ด้วยการลงมือกระทำกิจกรรมด้วยตนเอง (นิพนธ์ ศุภปริศ, 2528) และการจัดกิจกรรมต่าง ๆ ควรมีความหลากหลาย เพื่อสนองตอบต่อการเรียนรู้ที่แตกต่างกันไปตามแต่ละจุดมุ่งหมายของการเรียนรู้ (ธารง บัวศรี, ม.ป.ป.) และผู้วิจัยมีความเห็นเพิ่มเติมว่า ควรมีการจัดกิจกรรมเสริมหลักสูตรและกิจกรรมนอกหลักสูตรเพิ่มขึ้นด้วย เพื่อให้ผู้เรียนได้รับประสบการณ์ต่าง ๆ อย่างกว้างขวาง ทั้งนี้ควรมีการคัดเลือกและจัดกิจกรรมต่าง ๆ ให้เหมาะสมและสอดคล้องกับจุดประสงค์ของการเรียนรู้ด้วย (ธารง บัวศรี, ม.ป.ป.)

6. ด้านการวัดและประเมินผลการเรียนวิชาศึกษาทั่วไป

จากผลการวิจัยปรากฏว่า การวัดและประเมินผลการเรียนวิชาศึกษาทั่วไป ของสถาบันอุดมศึกษา สังกัดทบวงมหาวิทยาลัย ในทศวรรษหน้า จะวัดตรงตามจุดประสงค์การเรียนรู้มากขึ้น และยังคงใช้ระบบเกรดในการวัดผล ผู้วิจัยเห็นด้วยว่าการวัดผลควรวัดตรงตามจุดประสงค์การเรียนรู้ เพราะจุดมุ่งหมายของการวัดผลคือ การตรวจสอบกิจกรรมที่จัดขึ้นว่าจะได้ผลตามความมุ่งหมายหรือไม่ (วิเชียร เกตุสิงห์, 2518) เพื่อนำผลที่ได้มาปรับปรุงและพัฒนาหลักสูตร รวมทั้งการจัดการเรียนการสอนให้มีประสิทธิภาพมากยิ่งขึ้น และผู้วิจัยมีความเห็นสอดคล้องกับผลการวิจัยที่พบว่า จะยังคงใช้ระบบเกรดในการวัดผล เพราะนอกจากระบบเกรดจะเป็นระบบที่ใช้กันอย่างแพร่หลายในสถาบันอุดมศึกษาโดยทั่วไปแล้ว ยังเป็นระบบที่มีข้อดีหลายประการ เช่น (Levine, Arthur, 1979) สามารถประเมินผลการเรียนได้ทั้งแบบอิงเกณฑ์และแบบอิงกลุ่ม กล่าวคือ สามารถประเมินผลการเรียนของผู้เรียนว่าเป็นไปตามมาตรฐานที่กำหนดไว้หรือไม่ และยัง สามารถประเมินผลการเรียนของผู้เรียนว่ามีคุณภาพอย่างไรเมื่อเทียบกับกลุ่ม นอกจากนี้ยังเป็นประโยชน์ต่อผู้เรียนในการเลือกศึกษาคือ และเป็นประโยชน์ต่อผู้ใช้บัณฑิตในการพิจารณาคัดเลือกบุคคลเข้าทำงานด้วย

ในเรื่องของเครื่องมือที่ใช้ในการวัดและประเมินผลการเรียนวิชาศึกษาทั่วไปนั้น จากผลการวิจัยพบว่า จะใช้แบบทดสอบเป็นส่วนใหญ่ โดยจะใช้การวัดด้วยวิธีอื่น ๆ ประกอบ ผู้วิจัยมีความเห็นว่า แบบทดสอบอาจไม่สามารถวัดพฤติกรรม หรือ ความรู้สึกนึกคิดของผู้เรียนได้ เพราะแบบทดสอบสามารถวัดได้แต่เพียงพฤติกรรมประจักษ์ ไม่ใช่พฤติกรรมธรรมชาติแท้ ๆ ของเด็ก ตามที่เขาควรแสดงออกมาจริง ๆ (ชวาท แพรวัดกุล, 2516) และ ไม่มีเทคนิคการวัดใดเพียงเทคนิคเดียวที่สามารถวัดความเปลี่ยนแปลงและความก้าวหน้าของการเรียนรู้ของผู้เรียนได้ครบทุกด้าน เพราะเทคนิคการวัดหรือเครื่องมือแต่ละประเภทมีข้อจำกัดในการแสดงพฤติกรรมของผู้เรียน (สมหวัง พิธิยานุวัฒน์, 2524) ดังนั้น หากวิธีการวัดและประเมินผลการเรียนวิชาศึกษาทั่วไปในทศวรรษหน้า ยังคงใช้แบบทดสอบเป็นส่วนใหญ่ก็อาจไม่สามารถวัดและประเมินผลการเรียนรู้ได้ตรงตามจุดมุ่งหมายของการศึกษาวิชาศึกษาทั่วไปมากนัก ผู้วิจัยจึงมีความเห็นว่า ควรใช้แบบทดสอบเป็นบางส่วน และใช้วิธีการวัดและประเมินผลที่หลากหลายมากขึ้น โดยคำนึงถึงจุดมุ่งหมายของการเรียนวิชาศึกษาทั่วไปเป็นหลัก และผู้สอนวิชาศึกษาทั่วไป ควรมีความรู้และความเข้าใจเกี่ยวกับเทคนิควิธีการวัดและประเมินผลแบบต่าง ๆ ด้วย

7. ด้านการบริหารหลักสูตรวิชาศึกษาทั่วไป

จากผลการวิจัยปรากฏว่า การบริหารหลักสูตรวิชาศึกษาทั่วไปของสถาบันอุดมศึกษา ตั้งกักทบวงมหาวิทยาลัย ในทศวรรษหน้า (พ.ศ. 2541-2550) จะบริหารงานโดยคณะกรรมการกลางของมหาวิทยาลัย โดยมีคณะวิชารับผิดชอบการเรียนการสอน และจะมืองค์กร หรือ หน่วยงานกลางรับผิดชอบการจัดการกับคณะวิชา ผู้วิจัยเห็นด้วยว่า การบริหารหลักสูตรวิชาศึกษาทั่วไปควรบริหารโดยคณะกรรมการกลางของมหาวิทยาลัย เพื่อให้การบริหารหลักสูตรวิชาศึกษาทั่วไปมีเอกภาพ ทั้งนี้เพราะ วิชาศึกษาทั่วไปเป็นการจัดการศึกษาที่ได้เน้นวิชาสหโควิชาชีพนึง แต่เป็นการพัฒนาบัณฑิตให้เป็นผู้มีคุณลักษณะที่สัมพันธ์กับความเป็นปัญญาชน (วิจิตร ศรีสอ้าน, 2518) ดังนั้น จึงควรมีคณะกรรมการกลางในการบริหารหลักสูตรวิชาศึกษาทั่วไป เพื่อที่จะสามารถระดมความคิดเห็นจากบุคคลหลาย ๆ ฝ่ายที่มีส่วนเกี่ยวข้องกับจัดการศึกษา และจะสามารถวางกรอบนโยบายหรือหลักการ ในการพัฒนาบัณฑิตไว้เป็นส่วนรวมได้ ส่วนการจัดการเรียนการสอนควรกระจายความรับผิดชอบ ไปยังคณะวิชา และควรมีการกระจายอำนาจการบริหาร ไปยังภาควิชาต่าง ๆ เพิ่มมากขึ้น เพื่อให้เกิดความคล่องตัวในการบริหารจัดการ และเป็นการเตรียมความพร้อมหากสถาบันอุดมศึกษาจะเข้าสู่ระบบการเป็นมหาวิทยาลัยในกำกับของรัฐ นอกจากนี้ยังช่วยให้ภาควิชาต่าง ๆ สามารถพัฒนาหลักสูตรและการจัดการเรียนการสอนได้สอดคล้องและทันต่อการเปลี่ยนแปลง อันจะเป็นการส่ง

เสริมการพัฒนาคุณภาพการศึกษา และ จรัส สุวรรณเวลา (2539) ได้เสนอระบบการจัดการศึกษาระดับปริญญาตรีว่า ควรจัดระบบแบบ matrix แทนระบบ hierarchy ซึ่งจะทำได้ยากขึ้น โดยมหาวิทยาลัยควรจัดการศึกษาทั่วไป ส่วนการจัดการเรียนการสอนจะแบ่งความรับผิดชอบไปยังหน่วยงาน หรือภาควิชาต่าง ๆ ที่มีความรู้ความชำนาญในแต่ละด้าน ผู้วิจัยจึงเห็นว่า การบริหารหลักสูตรวิชาศึกษาทั่วไปของสถาบันอุดมศึกษา ดังที่ทบทวงมหาวิทยาลัยในทศวรรษหน้า ควรบริหารโดยคณะกรรมการกลางของมหาวิทยาลัย และกระจายความรับผิดชอบการจัดการเรียนการสอนไปยังคณะวิชา/ภาควิชาต่าง ๆ ทั้งนี้ควรมีหน่วยงานกลางในการประสานงานการจัดการกับคณะวิชาต่าง ๆ ด้วย ซึ่งสอดคล้องกับผลการสัมมนาทางวิชาการ เรื่อง การจัดวิชาศึกษาทั่วไปเพื่อการพัฒนาคุณภาพบัณฑิต ซึ่งจัดขึ้นโดยทบวงมหาวิทยาลัย เมื่อปี พ.ศ. 2539 (ทบวงมหาวิทยาลัย, 2541) ที่ประชุมสัมมนาก็มีความเห็นว่า การบริหารหลักสูตรวิชาศึกษาทั่วไปควรมีหน่วยงาน หรือองค์กรรับผิดชอบโดยตรง และ จากงานวิจัยของ นวลปรางค์ กุมภกันต์ (2539) ก็ได้ให้ข้อเสนอแนะว่า ควรมีหน่วยงานกลางเป็นผู้ดูแลจัดการ ซึ่งลักษณะการบริหารหลักสูตรดังกล่าวอาจสืบเนื่องมาจากการจัดหลักสูตรวิชาศึกษาทั่วไปในปัจจุบัน ประสพปัญหาเกี่ยวกับการขาดหน่วยงานกลางในการประสานงาน (นวลปรางค์ กุมภกันต์, 2539) ปัญหาดังกล่าวนี้ พบได้ในการจัดหลักสูตรวิชาศึกษาทั่วไปในสหรัฐอเมริกาเช่นกัน ดังที่ Gaff (Gaff, Jerry G., 1988) กล่าวว่า ปัญหาในการบริหารจัดการหลักสูตรวิชาศึกษาทั่วไปที่สำคัญในสถาบันอุดมศึกษาส่วนใหญ่ คือ ไม่มีผู้รับผิดชอบ หรือมีอำนาจหน้าที่โดยตรงในการจัดการหลักสูตร ผู้วิจัยมีความเห็นว่า การจัดหลักสูตรวิชาศึกษาทั่วไป จะต้องอาศัยความร่วมมือจากหลาย ๆ ฝ่าย ทั้งในระดับสถาบัน และระดับคณะวิชา ดังนั้น ควรมีหน่วยงานหรือองค์กรกลางเป็นผู้ประสานงานในการจัดการ

จากผลการวิจัยที่พบว่า กลุ่มผู้เชี่ยวชาญมีความเห็นในระดับมากกว่า จะมีการจัดหลักสูตรร่วมกันระหว่างสถาบันอุดมศึกษา โดยนักศึกษาสามารถลงทะเบียนเรียนรายวิชาศึกษาทั่วไปในสถาบันอุดมศึกษาอื่น และเทียบโอนหน่วยกิตได้ ซึ่งกลุ่มผู้เชี่ยวชาญมีความเห็นไม่สอดคล้องกันนั้น ผู้วิจัยมีความเห็นว่า อาจเป็นเพราะผู้เชี่ยวชาญบางท่านเห็นว่า การจัดหลักสูตรร่วมกันจะเป็นการประหยัดทรัพยากรในการจัดการศึกษา ดังนั้นจึงควรมีการจัดหลักสูตรร่วมกัน แต่ผู้เชี่ยวชาญบางท่านอาจเห็นว่า การจัดหลักสูตรวิชาศึกษาทั่วไปขึ้นอยู่กับนิชิตในการผลิตบัณฑิตของแต่ละสถาบันอุดมศึกษา ดังนั้นจึงควรเป็นภาระหน้าที่ของแต่ละสถาบัน และในทางปฏิบัติอาจเป็นไปได้ยาก ผู้วิจัยมีความเห็นว่า ในทศวรรษหน้าควรมีการจัดหลักสูตรร่วมกันระหว่างสถาบันอุดมศึกษา เพื่อให้การจัดการศึกษานักศึกษาประ โยชน์สูงสุดต่อผู้เรียนและยังเป็นการใช้ทรัพยากรต่าง ๆ อย่างเต็มประสิทธิภาพ

นอกจากนี้จากผลการวิจัยยังพบว่า สถาบันอุดมศึกษาสังกัดทบวงมหาวิทยาลัย จะให้การสนับสนุนการดำเนินงานในการบริหารหลักสูตรวิชาศึกษาทั่วไป ในทศวรรษหน้า ในด้านสื่อที่ใช้ในการจัดการเรียนการสอน ให้การสนับสนุนผู้สอนในเรื่องของการพัฒนาเทคนิคและวิธีการสอน รวมทั้งให้การสนับสนุนด้านกิจกรรมเสริมหลักสูตร การสนับสนุนการดำเนินงานในการบริหารหลักสูตรทั้ง 3 ด้าน ดังกล่าวนี้ จะเห็นได้ว่าเป็นการสนับสนุนการจัดการเรียนการสอนให้มีประสิทธิภาพมากยิ่งขึ้น ทั้งในด้าน สื่อ ผู้สอน และกิจกรรมการเรียนการสอน ซึ่งผู้วิจัยมีความเห็นว่าการจัดการเรียนการสอนที่มีประสิทธิภาพเป็นหัวใจสำคัญของการใช้หลักสูตร คุณภาพของการศึกษาจะดีเพียงใดย่อมเป็นผลโดยตรงจากการจัดการเรียนการสอน (ไพศาล หวังพานิช, 2526) ดังนั้น สถาบันอุดมศึกษาจึงควรให้การสนับสนุนในเรื่องดังกล่าว

ในส่วนการจัดผู้สอนวิชาศึกษาทั่วไปของสถาบันอุดมศึกษา สังกัดทบวงมหาวิทยาลัย ในทศวรรษหน้า (พ.ศ. 2541-2550) นั้น จากผลการวิจัยปรากฏว่า จะคำนึงถึงคุณสมบัติดังนี้ คือ เป็นผู้ที่มีทัศนคติที่ดีและมีความเข้าใจเกี่ยวกับศึกษาทั่วไป เป็นผู้มีความรู้และความเชี่ยวชาญในเนื้อหาสาระที่สอน เป็นผู้ที่มีประสบการณ์การสอน และมีคุณวุฒิตรงตามสาขาวิชาที่สอน ผู้วิจัยเห็นด้วยว่า ผู้สอนวิชาศึกษาทั่วไปควรมีคุณสมบัติดังกล่าว โดยเฉพาะความเป็นผู้ที่มีทัศนคติที่ดีและมีความเข้าใจเกี่ยวกับการสอนวิชาศึกษาทั่วไป ซึ่งผู้วิจัยเห็นว่าเป็นคุณสมบัติที่จำเป็นของผู้สอนวิชาศึกษาทั่วไป เพราะหากผู้สอนขาดความเข้าใจอย่างแท้จริงเกี่ยวกับการศึกษาทั่วไป ก็อาจทำให้การสอนไม่บรรลุวัตถุประสงค์ที่ต้องการได้ และคุณสมบัติดังกล่าว ยังสอดคล้องกับการเป็นผู้สอนที่ดี ดังที่ไพฑูรย์ สีนถาวรค์ (2526) กล่าวว่า ลักษณะของผู้สอน ควรประกอบด้วย ความเป็นผู้รู้ ความเป็นผู้รักและศรัทธา และมีกรรมวิธีในการสอน นอกจากนี้ คุณสมบัติของผู้สอนวิชาศึกษาทั่วไปในทศวรรษหน้า ยังสอดคล้องกับผลการสัมมนาทางวิชาการ เรื่องการศึกษาทั่วไปเพื่อการพัฒนาคุณภาพบัณฑิต (ทบวงมหาวิทยาลัย, 2541) ว่า ผู้สอนวิชาศึกษาทั่วไปควรเป็นผู้รู้และเข้าใจปรัชญาของวิชาศึกษาทั่วไปเป็นอย่างดี มีความรอบรู้และมีประสบการณ์ในวิชาที่สอน มีเทคนิคการสอนหลายรูปแบบ รู้จักใช้สื่อการสอนที่ทันสมัย แต่จากงานวิจัยของ ไพฑูรย์ สีนถาวรค์ และ ทองอินทร์ วงศ์โสธร (2526) ที่ได้ศึกษาสภาพและปัญหา ของวิชาพื้นฐานทั่วไป (การศึกษาทั่วไปปัจจุบัน) พบว่า ผู้สอนส่วนใหญ่ขาดความรู้ความเข้าใจ ในแนวคิดและหลักการทางวิชาพื้นฐานทั่วไป และจากการที่ผู้วิจัยได้สัมภาษณ์กลุ่มผู้เชี่ยวชาญ พบว่า ผู้สอนวิชาศึกษาทั่วไปจะเป็นผู้สอนซึ่งขณะวิชาเป็นผู้จัด และเป็นผู้สอนที่มีความรู้เฉพาะในสาขาวิชา และสถาบันอุดมศึกษาบางแห่งมีการคัดเลือกผู้สอน โดยคำนึงถึงคุณสมบัติดังกล่าวข้างต้น ดังนั้น ผู้วิจัยจึงมีความเห็นว่าเป็นทศวรรษหน้า คุณสมบัติของผู้สอนวิชา

ศึกษาทั่วไปอาจแตกต่างกันไปในแต่ละสถาบัน ทั้งนี้ขึ้นอยู่กับว่า แต่ละสถาบันจะให้ความสำคัญในเรื่องนี้มากน้อยเพียงใด

8. ด้านปัญหาในการจัดหลักสูตรวิชาศึกษาทั่วไป

จากผลการวิจัย ปรากฏว่า ปัญหาในการจัดหลักสูตรวิชาศึกษาทั่วไปของสถาบันอุดมศึกษา สังกัดทบวงมหาวิทยาลัย ในทศวรรษหน้า (พ.ศ. 2541-2550) จะเป็นปัญหาก็เกี่ยวกับจำนวนผู้สอนไม่เพียงพอ โดยเฉพาะผู้สอนรายวิชาบูรณาการ ปัญหาก็เกี่ยวกับสาขาวิชาชีพยังคงให้ความสำคัญต่อการจัดการศึกษาทั่วไปน้อย ทำให้เกิดปัญหาทางการบริหารจัดการ ปัญหาความไม่ก้าวหน้าทางวิชาการ ทำให้ผู้สอนขาดแรงจูงใจในการสอน ปัญหาก็เกี่ยวกับผู้สอนขาดความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับการสอน วิชาศึกษาทั่วไป โดยเฉพาะการบูรณาการความรู้ ปัญหาก็เกี่ยวกับนโยบายของทบวงมหาวิทยาลัย ในการจัดหลักสูตรวิชาศึกษาทั่วไป ซึ่งจะส่งผลให้เกิดปัญหาในทางปฏิบัติแก่สถาบันอุดมศึกษา โดยเฉพาะสถาบันอุดมศึกษาเอกชน เช่น การกำกับดูแลการจัดเนื้อหาวิชาศึกษาทั่วไป และปัญหาเกี่ยวกับการคัดเลือกและจัดเนื้อหาวิชาต่าง ๆ ให้เหมาะสมและสอดคล้องกับการเปลี่ยนแปลงของสังคม

ผู้วิจัยมีความเห็นว่า ปัญหาในการจัดหลักสูตรวิชาศึกษาทั่วไปในทศวรรษหน้าส่วนใหญ่จะยังคงเป็นปัญหาที่สืบเนื่องมาจากปัจจุบัน ซึ่งปัญหาดังกล่าวอาจแยกพิจารณาในประเด็นหลัก ๆ ได้ ดังนี้คือ ปัญหาด้านผู้สอน ปัญหาด้านการบริหารจัดการอันเป็นผลมาจากทัศนคติของสาขาวิชาชีพที่มีต่อการจัดการศึกษาทั่วไป ปัญหาด้านนโยบายของทบวงมหาวิทยาลัยในการจัดหลักสูตรวิชาศึกษาทั่วไป และปัญหาด้านการคัดเลือกและจัดเนื้อหาวิชาต่าง ๆ ให้เหมาะสมและสอดคล้องกับการเปลี่ยนแปลงของสังคม

ปัญหาด้านผู้สอน ซึ่งได้แก่ จำนวนผู้สอนไม่เพียงพอ โดยเฉพาะผู้สอนรายวิชาที่มีลักษณะบูรณาการ ผู้สอนขาดความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับการสอนวิชาศึกษาทั่วไป โดยเฉพาะการบูรณาการความรู้ ความไม่ก้าวหน้าทางวิชาการทำให้ผู้สอนขาดแรงจูงใจในการสอน ในส่วนของจำนวนผู้สอนไม่เพียงพออาจสืบเนื่องมาจากจำนวนผู้เรียนในสถาบันอุดมศึกษา สังกัดทบวงมหาวิทยาลัย ในปัจจุบันมีจำนวนมาก ดังข้อมูลจากแผนพัฒนาการศึกษาระดับอุดมศึกษา ฉบับที่ 8 (พ.ศ. 2540-2544) ของทบวงมหาวิทยาลัยว่า นักศึกษาในสถาบันอุดมศึกษาสังกัดทบวงมหาวิทยาลัยมีทั้งสิ้น 813,727 คน เป็นนักศึกษาในสถาบันอุดมศึกษาของรัฐ ร้อยละ 81.40 ในสถาบันอุดมศึกษาเอกชน

ร้อยละ 18.60 นอกจากนี้ ตามแผนดังกล่าวยังมีนโยบายที่จะขยายการศึกษาในระดับอุดมศึกษาเพิ่มขึ้น และคาดการณ์ว่า ในปี พ.ศ. 2544 จำนวนนักศึกษาที่จะเข้าสู่ระบบอุดมศึกษาทั้งประเทศจะมีปริมาณมากขึ้น ประมาณ 2 เท่าตัว จากจำนวน 720,000 คน ในปี พ.ศ. 2539 และจะขยายตัวเพิ่มมากขึ้น จากข้อมูลดังกล่าว จะเห็นได้ว่า จำนวนนักศึกษาของสถาบันอุดมศึกษาจะมีปริมาณเพิ่มมากขึ้นในอนาคต ดังนั้นจึงอาจเป็นไปได้ว่า การจัดหลักสูตรวิชาศึกษาทั่วไปของสถาบันอุดมศึกษา สังกัดทบวงมหาวิทยาลัย ในทศวรรษหน้าจะประสบปัญหา จำนวนผู้สอนไม่เพียงพอ โดยเฉพาะผู้สอนรายวิชาที่มีลักษณะบูรณาการ ซึ่งจำเป็นต้องใช้ผู้สอนที่มีความรู้กว้างในหลาย ๆ สาขา แต่เนื่องจากผู้สอนวิชาศึกษาทั่วไปส่วนใหญ่เป็นผู้สอนที่มาจากคณะวิชา จึงมักจะมีผู้เชี่ยวชาญเฉพาะสาขาที่ศึกษา ดังนั้นจึงอาจเป็นปัญหาในการจัดหลักสูตรวิชาศึกษาทั่วไปในอนาคตได้ ส่วนความไม่ก้าวหน้าทางวิชาการของผู้สอนวิชาศึกษาทั่วไปนั้น ผู้วิจัยมีความเห็นว่า ปัญหาในเรื่องนี้เกิดจากการข้อกำหนดตำแหน่งทางวิชาการของสถาบันอุดมศึกษา จำเป็นต้องใช้คำว่าเป็นส่วนหนึ่งในการพิจารณาเสนอขอกำหนดตำแหน่ง แต่เนื้อหาวิชาศึกษาทั่วไปส่วนใหญ่เป็นวิชาที่ให้ความรู้กว้างแก่ผู้เรียน การจัดทำคำวาระประกอบการเรียนวิชาศึกษาทั่วไป จึงมีเนื้อหาไม่ลึกซึ้งเพียงพอที่จะขอ กำหนดตำแหน่งทางวิชาการในระดับสูงได้ และหากระบบการพิจารณาเสนอขอ กำหนดตำแหน่งทางวิชาการของสถาบันอุดมศึกษาในทศวรรษหน้ายังคงเป็นเช่นปัจจุบัน ผู้วิจัยมีความเห็นว่า ปัญหาเกี่ยวกับการขาดความก้าวหน้าทางวิชาการของผู้สอนวิชาศึกษาทั่วไป ก็ยังคงเป็นปัญหาสืบเนื่องต่อไปในอนาคต สำหรับปัญหาเกี่ยวกับผู้สอนขาดความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับการสอนวิชาศึกษาทั่วไป โดยเฉพาะการบูรณาการความรู้ ผู้วิจัยมีความเห็นว่า ในทศวรรษหน้าควรมีการให้ความรู้และให้การอบรมผู้สอนวิชาศึกษาทั่วไป เพื่อลดปัญหาดังกล่าว

ปัญหาด้านการบริหารจัดการ ซึ่งเป็นผลมาจากทัศนคติของสาขาวิชาชีพที่มีต่อการจัดวิชาศึกษาทั่วไป ผู้วิจัยมีความเห็นว่า ปัญหาดังกล่าวอาจเป็นเพราะความจำเป็นของแต่ละสาขาวิชาชีพที่จะต้องสร้างความเข้มแข็งในเชิงวิชาการของตน ดังนั้น จึงให้ความสำคัญต่อกับวิชาชีพของตนมากกว่าการศึกษาทั่วไป ซึ่งเป็นผลให้สาขาวิชาชีพต่าง ๆ มีการจัดจำนวนรายวิชาพื้นฐานวิชาชีพแทรกเข้าไปในหลักสูตรวิชาศึกษาทั่วไป อันเป็นปัญหาในการบริหารจัดการหลักสูตรในปัจจุบัน และจะยังคงเป็นปัญหาค่อไปในทศวรรษหน้า ซึ่งผู้วิจัยมีความเห็นว่า ควรจะได้มีการพิจารณาบทวนนโยบายในการจัดหลักสูตรวิชาศึกษาทั่วไป โดยพิจารณาถึงความจำเป็นต่าง ๆ ของการจัดหลักสูตรสาขาวิชาชีพประกอบการกำหนดนโยบายด้วย

ปัญหาเกี่ยวกับนโยบายของทบวงมหาวิทยาลัย ในการจัดหลักสูตรวิชาศึกษาทั่วไป ซึ่งจะส่งผลกระทบต่อการบริหารจัดการหลักสูตร ผู้วิจัยมีความเห็นว่า ปัญหาดังกล่าวอาจเนื่องมาจาก การจัดหลักสูตรวิชาศึกษาทั่วไปในปัจจุบัน จะต้องดำเนินการตามเกณฑ์มาตรฐานหลักสูตรระดับปริญญาตรีของทบวงมหาวิทยาลัย ซึ่งอาจทำให้สถาบันอุดมศึกษาขาดความเป็นอิสระทางวิชาการ และขาดความคล่องตัวในการปรับปรุงหรือพัฒนาหลักสูตร และถึงแม้ทบวงมหาวิทยาลัยจะมีนโยบายให้สถาบันอุดมศึกษาเป็นสถาบันในกำกับในอนาคตอันใกล้ก็ตาม แต่ทบวงมหาวิทยาลัยอาจจะยังคงควบคุมมาตรฐานในการจัดหลักสูตรของสถาบันอุดมศึกษาต่อไป ดังนั้น จึงอาจเป็นไปได้ว่านโยบายของทบวงมหาวิทยาลัยอาจเป็นปัญหาในการจัดหลักสูตรวิชาศึกษาทั่วไปในอนาคต ซึ่งผู้วิจัยมีความเห็นว่า ทบวงมหาวิทยาลัยควรกำกับดูแลเฉพาะการกำหนดนโยบายหลักในการจัดหลักสูตรวิชาศึกษาทั่วไป ส่วนการดำเนินการต่าง ๆ ในการจัดการศึกษา เช่น จำนวนหน่วยกิตที่ต้องศึกษา หรือการกำหนดเนื้อหาวิชาต่าง ๆ ควรให้อิสระแก่สถาบันอุดมศึกษาในการพิจารณา

ในส่วนของปัญหาด้านการคัดเลือกและจัดเนื้อหาวิชาต่าง ๆ ให้เหมาะสมและสอดคล้องกับการเปลี่ยนแปลงของสังคมนั้น ผู้วิจัยมีความเห็นว่า ในทศวรรษหน้าสังคมไทยจะมีการเปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็ว ดังนั้น การคัดเลือกและจัดเนื้อหาสาระจึงจำเป็นต้องปรับเปลี่ยนให้ทันต่อการเปลี่ยนแปลงของสังคม ซึ่งอาจเป็นปัญหาในอนาคตได้ หากผู้บริหารจัดการหลักสูตรขาดการติดตามประเมินผลการใช้หลักสูตร และขาดการพัฒนาหลักสูตรอย่างจริงจัง

นอกจากนี้ จากผลการวิจัยที่พบว่า ปัญหาที่กลุ่มผู้เชี่ยวชาญเห็นด้วยในระดับปานกลางและไม่สอดคล้องกันคือ ขาดการติดตามและประเมินผลการบริหารจัดการหลักสูตร และผู้บริหารขาดการปฏิบัติอย่างจริงจัง ทำให้การบริหารจัดการขาดประสิทธิภาพ ผู้วิจัยมีความเห็นว่า ปัญหาดังกล่าวนั้นอาจเกิดขึ้นในบางสถาบัน บางสถาบันอาจไม่ประสบปัญหาดังกล่าว ทั้งนี้ขึ้นอยู่กับบริบท หรือปัจจัยแวดล้อมเฉพาะของแต่ละสถาบัน ดังนั้น กลุ่มผู้เชี่ยวชาญจึงมีความเห็นไม่สอดคล้องกัน

ข้อเสนอแนะ

จากผลการวิจัยแนวโน้มหลักสูตรวิชาศึกษาทั่วไปของสถาบันอุดมศึกษา ตั้งกติกทบวงมหาวิทยาลัยในทศวรรษหน้า (พ.ศ. 2541-2550) ผู้วิจัยมีข้อเสนอแนะดังนี้

ข้อเสนอแนะสำหรับทบวงมหาวิทยาลัย

1. ควรมีการทบทวนนโยบายเกี่ยวกับการกำกับดูแลการจัดเนื้อหาพระราชวิชา ในหลักสูตรวิชาศึกษาทั่วไป เพื่อให้เกิดความคล่องตัวในการจัดหลักสูตรและสอดคล้องกับความเป็นอิสระทางวิชาการของสถาบันอุดมศึกษา
2. ควรมีการจัดสัมมนาระดมความคิดเห็นจากสถาบันอุดมศึกษาต่าง ๆ ในการจัดหลักสูตรวิชาศึกษาทั่วไป ให้สอดคล้องกับการเปลี่ยนแปลงของสังคมในอนาคต

ข้อเสนอแนะสำหรับสถาบันอุดมศึกษา

1. ควรมีการจัดอบรมหรือประชุมสัมมนาเกี่ยวกับการใช้หลักสูตรวิชาศึกษาทั่วไป เพื่อสร้างความเข้าใจร่วมกันในการจัดหลักสูตรวิชาศึกษาทั่วไป
2. ควรมีการจัดอบรมเทคนิควิธีการสอน และการวัดและประเมินผลแบบต่าง ๆ ให้แก่ผู้สอนวิชาศึกษาทั่วไป เพื่อให้สามารถนำมาใช้ในการจัดการเรียนการสอนวิชาศึกษาทั่วไปให้มีประสิทธิภาพมากยิ่งขึ้น
3. ควรมีการทบทวนและปรับปรุงหลักสูตรวิชาศึกษาทั่วไป โดยใช้ข้อมูลที่ค้นพบ
4. ควรให้การสนับสนุนผู้สอนในด้านการให้แรงจูงใจต่าง ๆ
5. ควรมีการคัดเลือกผู้สอนวิชาศึกษาทั่วไป โดยใช้ข้อมูลที่ค้นพบ

ข้อเสนอแนะสำหรับผู้สอน

1. ควรศึกษาและทำความเข้าใจเกี่ยวกับปรัชญา และจุดมุ่งหมายของหลักสูตรวิชาศึกษาทั่วไปให้ชัดเจน
2. ควรเข้ารับการอบรมเกี่ยวกับเทคนิควิธีสอนและเทคนิคการวัดและประเมินผลแบบต่าง ๆ
3. ควรใช้เทคนิควิธีสอนและการวัดและประเมินผลที่หลากหลาย

ข้อเสนอแนะสำหรับการวิจัยในครั้งต่อไป

1. ควรมีการวิจัยและติดตามประเมินผลหลักสูตรวิชาศึกษาทั่วไป ของสถาบันอุดมศึกษาสังกัดทบวงมหาวิทยาลัย
2. ควรมีการวิจัยเกี่ยวกับรูปแบบการเรียนการสอน ที่ส่งผลต่อความสำเร็จในการเรียนของผู้เรียน